

DIPLOMADOLGOZAT

Gazsi Máté

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Károly Róbert Campus
Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Vidékfejlesztési agrármérnök mesterképzési szak

Város és vidék kapcsolatának vizsgálata az Encsi járásban

Belső konzulens: Dr. Koncz Gábor
egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Vidékfejlesztés és
Fenntartható Gazdaság
Intézet, Vidék- és
Területfejlesztési Tanszék

Készítette: Gazsi Máté

Gyöngyös
2025

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés és célkitűzések	1
1.1 Hipotézisek:.....	2
2. Szakirodalmi áttekintés	3
2.1 A Település.....	3
2.1.1 A település definíciója.....	3
2.1.2 A települések csoportosítása	3
2.2 A falu.....	4
2.3 A város	6
2.3.1 A városok kialakulása és jelentősége	6
2.3.2. Városiasodás	7
2.3.3 A városok szerepkörei és típusai	7
2.3.4 A városok ellátó szerepei.....	8
2.4 Vonzáskörzetek.....	9
2.5 A vidék fogalma	11
2.5.1 A települési infrastruktúra.....	13
2.5.2 A vidék funkciói	16
2.5.3 A vidék szerepe.....	17
2.5.4 Vidéki térségek kategóriái	18
3. Anyag és módszer	20
3.1 Az Encsi járás bemutatása.....	20
3.2 Encs.....	23
3.2.1 Fekvése:	23
3.2.2 Közlekedés.....	24
3.2.3 Oktatás	24
3.2.4 Közigazgatás	25
3.2.5 Egészségügy.....	26
3.3 Módszerek	26
4. Eredmények és értékelésük	28
4.1 A kérdőív kitöltőinek ismertetése.....	28
4.2 A Járás és Encs viszonyának felmérése	32
4.3 A kitöltők lakóhelyének vizsgálata.....	37
5. Következtetések és javaslatok	43

6. Összefoglalás	45
7. Irodalomjegyzék	47
8. Ábrák és táblázatok jegyzéke	50
9. Mellékletek	51
9.1 Kérdőív	51
10. Nyilatkozatok	55

1. Bevezetés és célkitűzések

Témaválasztásom oka, hogy a városi és vidéki terek közti összefüggések, kapcsolatok, ellentétek és egyéb más trendek megfigyelhetősége országosan, valamint világszinten látványos. Véleményem szerint a megközelítések, mutatók folyamatosan változnak az adott korok igényeinek megfelelően.

Írásművemben alapvetően célként tűztem ki, hogy megvizsgáljam és bemutassam az Encsi járásban, hogy milyen kapcsolata van a városnak és a vidéknek aktuális állapotában, ehhez a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai illetve a Járásban végzett kutató munkám szolgált adatforrásként.

Magyarország északi területein a városok és vidékek közti különbségek szemmel láthatóak. Lakhelyemet tekintve saját szemmel is észrevehetőek ezek a kiéleződések, ellentétek, közeledések az évek során. Az Encsi járás az Észak-magyarországi régió észak részén található, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében, területe 379,09 km². Északról a magyar-szlovák határ, dél-nyugatról a Szikszói járás, keletről a Gönci járás határolja. Déli határától kis távolságra található a megyeközpont. A járásban 28 település található, ebből 1 város (Encs, a járás központja) és 27 község, lakónépessége 2022-ben 21.059 fő volt. A járás központja, ahogyan korábban is írtam Encs városa, mely a járás középső részén fekszik, a megye központjától, Miskolctól 40 km-re található.

A rendszerváltást követően Magyarország keleti része gazdasági és társadalmi téren jelentős lemaradást halmozott fel az ország nyugati feléhez képest, amely lemaradás napjainkig is tart. A rendszerváltás követő időszakban bezárt és megszűnt gazdasági és ipari létesítmények, munkahelyek, valamint a gazdasági innováció és befektetések hiánya okán Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében, azon belül az Encsi járásban is negatív tendenciák kialakultak a lakosság életében, majdnem minden területet vizsgálva. A trianoni békediktátum megelőzően a térség Kassát tekintette központjául, Encs szerepköre ekkor is alacsonyabb volt, funkcióit betöltve is. A megállapodást és a két világháborút követően a térség lakói Miskolcot tekintették központjuknak, ahogyan manapság is, Encs a járási központi szerepköre ezt követően erősödött meg és a járás más településeitől vette el a szolgáltatói szerepkört.

Elmondható, hogy az évek alatt a városiasodás folyamata, továbbá a járási székhellyé történő előre lépése Encs esetében megfigyelhető volt. A város szerepköre a központosított szolgáltatásaiban is kimutatható.

Vizsgálataim során az Encs járási központ nyújtotta szerepköreit, szolgáltatásait és ennek okait veszem célul. Az egy településen összpontosuló szolgáltatásait, a munkalehetőséget, alapszolgáltatásait is egyaránt vizsgálom. A népességvándorlás és az ingázók tendenciáit pedig összefüggéseiben tekintem át és annak okait határozom meg.

Dolgozatom témaválasztásakor fontosnak tartottam, hogy vizsgálatom során Encs szerepkörének fontosságát és a járás, a város fejlődésének és a lakosság igényeit is megvizsgáljam. Eme vizsgálat segítségével megállapítható, hogy a járás megtartó ereje milyen módon kapcsolódik a székhelyéhez és a jövőre tekintve mivel tarthatja meg annak szerepkörét és lakosságát.

1.1 Hipotézisek:

Az alábbi három hipotézist állítom fel a diplomadolgozatomban:

- Az Encsi járásban a szolgáltatások fejlesztése szükséges a jövőben, ezzel a lakosság elvándorlása megakadályozható.
- A Járásban Encs központi szerepköre erősödik az ott megvalósuló fejlesztések által.
- A központi funkcionak minősülő szolgáltatásokat a Járás lakói Encsen veszik igénybe, mivel a Járás többi településen azok száma alacsony.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 A Település

2.1.1 A település definíciója

A világ népességének jelentős része valamilyen településen él, tanul, vagy dolgozik. A mindennapok során ezek a települések szolgálnak a társadalmi és gazdasági folyamatok színteréül. Ha megkérdeznénk egy átlagos embert a település fogalmáról, sok esetben a „város” vagy „falu” szavakat kapnánk válaszként. Bár ez a válasz közel áll a valósághoz, ezek inkább a települések típusait jelölik, mintsem a fogalom pontos meghatározását. Kovács Zoltán szerint a település olyan hely, amelyet emberek ideiglenesen vagy állandó jelleggel laknak, és amely lakó- valamint gazdasági célokat szolgáló épületekből és az ezekhez kapcsolódó infrastruktúrából – például utakból, hidakból és közterekből – áll (KOVÁCS, 2015).

A település definícióját több szakember is különféleképpen értelmezte. Az egyik legismertebb meghatározás MENDŐL TIBOR (1963) „Általános településföldrajz” című művéből származik, ahol a települést az emberek lakó- és munkahelyének térbeli egységként írja le. Beluszky Pál úgy vélte, hogy a település a területi munkamegosztás eredménye, mely magában foglalja az embercsoport lakóhelyét, munkahelyét, valamint a rekreációra használt terület funkcionális összességét (PIRISI ÉS TRÓCSÁNYI, 2019).

Ezek alapján a település olyan hely, amely az emberek életének, elsősorban a lakhatásának és munkavégzésének helyszíne. Egyesek szerint ezek a funkciók egyetlen térbeli egységen belül valósulnak meg, míg mások úgy gondolják, hogy a lakó- és munkahely különálló térségekben helyezkedik el, vagyis két külön település alakul ki a két funkció számára.

2.1.2 A települések csoportosítása

Az 1990-ben elfogadott 1990. évi LXV. (önkormányzati törvény) törvény szabályozza a települések törvényes működését. A települések különböző szempontok alapján csoportosíthatók, hiszen eltérő földrajzi elhelyezkedéssel és gazdasági sajátosságokkal rendelkeznek. Ezek a szempontok a következők lehetnek (KOVÁCS 2015):

- A használat módja szerint: lehetnek állandó jellegűek, időszakosak vagy szezonálisan működők,
- Földrajzi adottságaik alapján: síkvidéki, dombvidéki vagy hegyvidéki települések,
- Alaprajzi felépítésük szerint: szabályos, szabálytalan vagy vegyes szerkezetűek,

- A lakóépületek elhelyezkedése alapján: csoportos vagy elszórt települések,
- Gazdasági tevékenységük szerint: mezőgazdasági, ipari vagy szolgáltató jellegű települések,
- A településhálózaton belüli szerepük szerint: falvak vagy városok,
- Népségük alapján: törpefalvak, aprófalvak, kis- és közepes falvak, kis-, közép- vagy nagyvárosok, illetve metropoliszok,
- Jogi státuszuk szerint: község, nagyközség, város, megyei jogú város vagy főváros.

A mai Magyarországon leginkább a „város” és „falu” fogalmak terjedtek el a települések megnevezésére a hétköznapi nyelvhasználatban. (PIRISI és TRÓCSÁNYI, 2019).

2.2 A falu

A „falu” fogalmát hallva a legtöbb ember egy kis lélekszámú település képe jelenik meg, ahol a lakosság elsősorban mezőgazdasági tevékenységgel foglalkozik (ERDEI, 1974). Kiemelendő, hogy a „falu” elsősorban településföldrajzilag értelmezett kategória, míg jogi és közigazgatási értelemben a „község” kifejezést alkalmazzák. Magyarországon 2022-es adatok szerint összesen 3155 település található, melyek közül 2807 minősül községnek (KSH, 2022).

Kovács Zoltán (2015) megközelítése szerint a falu fogalma több szempont figyelembevételével határozható meg, függetlenül az időtől és a földrajzi helyzettől. E szerint a kis lélekszámú településeket akkor tekinthetjük falunak, ha az intézményi ellátottság fejletlen, az alapellátás nem biztosított, a beépítés jellemzően földszintes, a népsűrűség 200 fő/km² alatt van, valamint az infrastruktúra a városokhoz viszonyítva elmaradottabb.

Az 1989-90-es rendszerváltás után a falvak lakosság száma nagyobb mértékű csökkenésbe kezdett. A mezőgazdasághoz köthető és ipari üzemek fokozatos bezárása miatt a munkalehetőségek beszűkültek, így a fiatalabb generációk elsősorban a jobb megélhetési feltételek és stabilabb munkahelyek reményében elvándorolnak a falvakból, gyakran városokba, más régiókba, illetve külföldre. Az 1941-es évi adatokat vizsgálva a magyar népesség 62%-a élt falvakban, vagy tanyákon (ROMSICS, 2011), míg 2014-es évre ez az arány 29,6%-ra csökkent (KSH, 2014).

A falvak csoportosítása több szempont szerint történhet. Funkcionális jellemzőik alapján megkülönböztetünk mezőgazdasági, lakó-, ipari vagy szolgáltató falvakat. Alaprajzi típusuk szerint halmazfalu, orsós utcájú, egyutcás, többutcás, sorfalu, sakktábla-alaprajzú vagy vegyes

alaprajzú falvakat különböztetünk meg. Lakosságszám alapján településföldrajzi szempontból is több kategória létezik, azonban a szakirodalomban eltérő vélemények találhatók a pontos besorolásról (1. ábra).

1. ábra: A falvak főbb kategorizálása szerzőnként

(Forrás: Saját szerkesztés KSH, Kőszegfalvi – Loydl, Tóth J., Meggyesi T., Kovács Z. szakirodalmi alapján)

Vélemény:	Törpefalvak	Aprófalv	Kisfalv	Közepesfalv	Nagyfalv	Óriásfalv
KSH, KŐSZEGFALVI – LOYDL	X	X	X	X	X	
TÓTH J.	X	X	X		X	X
MEGGYESI T.	X	X		X	X	
KOVÁCS Z.	X	X	X		X	X

A rendszerváltást követően jelentősen megnőtt a városok száma Magyarországon. A várossá nyilvánítás kérdésében két fő álláspont alakult ki. Az egyik csoport szigorúbb feltételeket kívánt bevezetni, mint amilyeneket az 1990-ben hatályba lépett törvény előírt, míg a másik oldal minden település számára nyitva szerette volna hagyni a városi rang elérésének lehetőségét. Volt azonban egy harmadik nézet is, amely szerint mindkét megközelítésben van igazság, és a megoldás a kettő közötti középúton keresendő. Ez azt jelentené, hogy a várossá váláshoz előre meghatározott kritériumokat kellene alkalmazni, döntés meghozatala előtt vizsgálni kell az adott település egyedi jellemzőit és adottságait is. Az eltérő vélemények összehangolása érdekében 1999-ben készült el a területszervezési eljárásról szóló XLI. törvény, amely részben megtartotta az 1990. évi LXV. önkormányzati törvény előírásait, ugyanakkor azok kiegészítésével pontosította a szabályokat (SZEPESI, 2008).

1991 és 2013 között összesen 181 település emelkedett városi rangra az országban. Ezek közül Pest vármegyében 40, Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében 18, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében 15, Bács-Kiskun, Fejér és Hajdú-Bihar vármegyékben pedig egyaránt 11-11 település lett város. Más vármegyékben – mint például Békés és Jász-Nagykun-Szolnok – 10, Baranya vármegyében 9, Somogyban 8, Győr-Moson-Sopron vármegyében 7, Vasban és Veszprémben 6-6, Hevesben 5, Komárom-Esztergom, Tolna és Zala vármegyékben pedig 4-4 új város jött létre. Csongrád megyében 2, míg Nógrád megyében nem volt várossá nyilvánítás ebben az időszakban.

Ez a városok számának növekedése azonban nem jelentette feltétlenül azt, hogy ezek a települések minden városi funkciót képesek lennének ellátni. Sok helyen még a legfontosabb szolgáltatások is hiányoznak, így nem tudják megfelelően kiszolgálni a környező falvak lakosságát sem. 2013-ban a kormányzat ezért szigorította a várossá válás feltételein. Ezt követően 2021-ben két újabb település – Kiskunlacháza Pest megyében, illetve Nyírbogát Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében – kapta meg a városi címet. Az ország lakosságának többsége ma már városi környezetben él. (TRÓCSÁNYI ET AL., 2007)

Magyarországon jelenleg 348 város található, amelyből 1 a főváros és 25 pedig megyei jogú város. A községi vagy nagyközségi önkormányzat képviselő-testületének joga a várossá válást kezdeményezni, melynek kérelmét a belügyminiszter bírálja el, majd továbbítja a köztársasági elnöknek. Városi rangot olyan település kaphat, amely térségi központként funkcionál és fejlettségi szintje eléri az átlagos városi szintet (KSH, 2022).

2.3 A város

2.3.1 A városok kialakulása és jelentősége

Az emberi civilizáció történetének egyik mérföldköve volt az első városok létrejötte, amelyre az i. e. 4. évezred táján került sor a mai Irak területén, az egykori Mezopotámiában. Kezdetben ezek a települések szoros kapcsolatban álltak a mezőgazdasági termeléssel, azonban idővel sokkal komplexebb szerepet kezdtek betölteni: vallási, kereskedelmi és közigazgatási központokká váltak. A középkor idején a városok terjeszkedését elsősorban a kereskedelem fellendülése és a mezőgazdasági technológiák fejlődése segítette elő, mivel ezek hatására egyre több áru halmozódott fel, ami élénkebb gazdasági életet tett lehetővé. A 18–19. század fordulóján kibontakozó ipari forradalom tovább gyorsította a városiasodást: új települések születtek, a meglévők pedig gyors ütemben növekedtek, párhuzamosan a lakosságszám emelkedésével.

A "város" kifejezés nem minden esetben értelmezhető egyértelműen, mivel különböző szempontok szerint eltérő tartalommal bírhat. Általában azonban olyan népes településeket nevezünk városnak, amelyek központi szerepet töltenek be a régiójukban, és számos funkciót koncentrálnak magukban. Ilyen helyeken jellemzően együttesen vannak jelen lakóövezetek, ipari létesítmények és kereskedelmi központok. Emellett fontos központjai a gazdasági, kulturális és társadalmi tevékenységeknek is, ezért különféle tudományterületek – például a

szociológia, történelem, közgazdaságtan, orvostudomány vagy éppen a várostervezés – számára is jelentős kutatási területek (PÁSZTOR, 2014).

A városokat nem csupán méretük különbözteti meg a falvaktól: funkciójuk is más. A falvak többsége mezőgazdasági jellegű, míg a városok inkább ipari és szolgáltatási központként működnek. A jogi státuszuk is eltér: várossá válni nemcsak természetes fejlődés, hanem jogi eljárás kérdése is. Magyarországon például a települések városi rangját törvények és kormányrendeletek határozzák meg. A vonatkozó szabályozás szerint (321/2012. Korm. rendelet 13–15. §) új város cím elnyeréséhez egy településnek legalább tízezer fős lakossággal kell rendelkeznie, és az utóbbi öt évben folyamatos népességnövekedést kell mutatnia. Emellett az is feltétel, hogy a helyi munkaerő legalább egyötöde más településekről járjon be dolgozni, jelezve a térségi szerepvállalást.

2.3.2. Városiasodás

A városiasodás alatt azt a társadalmi-gazdasági folyamatot értjük, amely során növekszik a városok száma, területe és a városokban élő emberek aránya. Ez a jelenség különösen az ipari forradalom óta gyorsult fel, és napjainkban is tart (JENEY, 2013). A fejlett országokban a lakosság többsége – mintegy 70-80%-a – már városi környezetben él, míg a fejlődő térségekben ez az arány jóval alacsonyabb, jellemzően 6-7% körüli. Érdekes ellenhatásként megfigyelhető az úgynevezett „ellenurbanizáció” is, ekkor az emberek a telített, úgymond élehetetlen nagyvárosokat elhagyva inkább vidéki, nyugodtabb környezetet keresnek. Jelenleg a világ népességének körülbelül fele városokban vagy városias térségekben él. A városiasodás egyúttal azt is jelenti, hogy a falusi, vidéki települések megváltoznak: megjelennek a városokra jellemző külső jegyek – mint például a modern épületek, fejlettebb gazdasági és szolgáltatási szektor –, valamint az ott élők életstílusa és kulturális szokásai is a városokéhoz hasonlóvá válnak (TOMAY ÉS LAJOS, 2022).

2.3.3 A városok szerepkörei és típusai

A településeket eltérő feladataik és jelentőségük alapján többféleképpen lehet csoportosítani.

Funkcióik szerint:

- **Világváros (metropolisz):** Ezek olyan nagyvárosok, amelyek jelentős szerepet töltenek be a nemzetközi politikában, gazdaságban, pénzügyekben, iparban, közlekedésben, kultúrában és tudományos életben. Kihatásuk nemzeteken túlmutató. Ilyenek például New York, London, Párizs vagy Tokió (FISHMAN, 1990).

- **Országos központok:** Ezek a városok többféle tevékenységet látnak el, de hatókörük általában csak az adott ország területére terjed ki. Ilyen például München vagy San Francisco.
- **Kereskedelmi és közlekedési gócpontok:** Főként kikötőkben, illetve fontos közlekedési csomópontokban alakultak ki. Ilyen városok például Hamburg, Rotterdam vagy Marseille.
- **Iparvárosok:** Ezekben a városokban az ipari termelés dominál, a gazdaság motorját a gyárak és termelőüzemek jelentik.
- **Mezővárosok:** Olyan települések, ahol a lakosság nagy része még mindig a mezőgazdasághoz kötődik.
- **Speciális városok:** Ide sorolhatók például az egyetemi központok, gyógy- vagy üdülővárosok, vallási központok, vagy éppen a turisztikai célpontként funkcionáló települések.

Méretük alapján: Beszélhetünk nagyvárosokról, középvárosokról vagy kisvárosokról (JENEY, 2013).

2.3.4 A városok ellátó szerepei

A városok többféle szerepkört töltenek be a társadalomban, ezek közül néhány különösen kiemelkedő:

- **Helyi (lokális) funkció:** A város a saját lakóinak biztosítja az alapvető szolgáltatásokat, mint például a kereskedelmet, oktatást vagy egészségügyet.
- **Térségi (központi) funkció:** A város nemcsak helybéli lakosság igényeit szolgálja ki, hanem a környékbeli települések lakóit is (például ügyintézés, munkahelyek, bevásárlási lehetőségek révén).
- **Vonzáskörzet:** Az a földrajzilag lehatárolható terület, amelyet a központi szerepet ellátó város szolgáltatásokkal, munkahelyekkel, közlekedéssel stb. ellát.(KISS ÉS BAJMÓCY, 2001)

A városi státusz meghatározásának szempontjai

Az, hogy egy települést városként ismernek-e el, országonként változó. Van, ahol a lakosság száma a döntő, máshol inkább az ellátott funkciók alapján történik a besorolás (TÓTH, 2008).

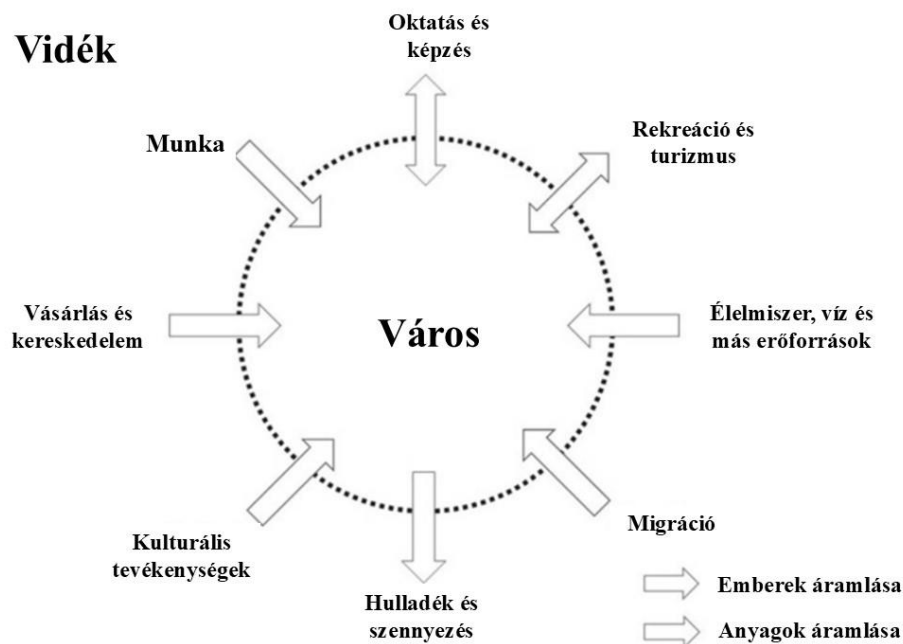
A városok alapvető funkcionális szerepei

- **Ipari központ:** Az ipar jelenléte meghatározza a város gazdaságát, munkahelyeket teremt, és hozzájárul a városi infrastruktúra fejlődéséhez.
- **Kereskedelmi központ:** A városban zajlik az áruk és szolgáltatások cseréje, amelyhez üzletek, piacok, bevásárlóközpontok biztosítanak teret.
- **Közigazgatási központ:** Számos városban helyezkednek el az államigazgatás intézményei, például bíróságok, hivatalok, önkormányzati szervek.
- **Egészségügyi ellátás:** Kórházak, rendelőintézetek és különféle egészségügyi szolgáltatások biztosítják a lakosság gyógyítását és egészségmegőrzését.
- **Oktatási központ:** Iskolák, középiskolák, egyetemek és más oktatási intézmények működnek a városokban, amelyek képzési lehetőségeket kínálnak minden korosztálynak.
- **Kulturális szerep:** A városok gyakran kulturális központként is funkcionálnak, ahol színházak, mozik, múzeumok, hangversenytermek és galériák kínálnak szórakozást és értékes időtöltést.
- **Szervezési és irányítási központ:** Itt találhatóak a vállalati központok, bankok, különféle szervezetek irodái, amelyek a város gazdasági és társadalmi működését irányítják. (PIRISI ÉS TRÓCSÁNYI, 2009)

2.4 Vonzáskörzetek

A települések közötti kapcsolatok rendszerében gyakran megfigyelhető valamilyen mértékű alá- és fölérendeltség, ami egyfajta hierarchikus struktúrát eredményez. Egy-egy település hatása nem kizárólag a saját területére korlátozódik, hanem más közeli településekre is kiterjedhet. Azokat a városokat vagy községeket, amelyek funkciói és szolgáltatásai túlmutatnak saját határaikon, és más települések lakói is rendszeresen igénybe veszik azokat, központi helyeknek nevezzük (2. ábra). A központok köré szerveződő települések alkotják a vonzáskörzetet, amelynek fogalmát először Christaller dolgozta ki a 20. század első felében (CHRISTALLER, 1933).

2. ábra: Az emberek és anyagok áramlásának modellje
(Forrás: Saját szerkesztés Stead (2002) alapján)

A központi szerep kialakulása több tényező összjátékának eredménye. Ide tartozik többek között az adott hely földrajzi elhelyezkedése, a közlekedési infrastruktúra elérhetősége és színvonala, a nyújtott szolgáltatások mennyisége és minősége, valamint a gazdasági és intézményi fejlettség szintje is (SÜLI-ZAKAR, 1998). Egy központ annál erősebb vonzerővel rendelkezik, minél fejlettebb funkciókat lát el. Különösen fontos szerepet töltenek be a kisvárosok, amelyek gyakran az egész társadalom számára hozzáférhető szolgáltatásokat kínálnak (BOGUE, 1953). Ugyanakkor előfordulhat, hogy ha egy kisebb város egy nagyvárosi térség közelében helyezkedik el, akkor önálló vonzása háttérbe szorul, mivel a nagyobb város funkciói dominánsan hatnak. Nem ritka az sem, hogy egy-egy település csak minimális, vagy akár semmilyen vonzással nem rendelkezik a környező térségekre – például Sajóbáony esetében (BUJDOSÓ, 2004).

A vonzáskörzetek földrajzi határait vizsgálva, azok gyakran nem egyeznek meg az igazgatási egységek – például járások, megyék vagy akár államhatárok – határaival. Egy-egy központ oktatási, kulturális vagy gazdasági tevékenységei gyakran túlterjednek ezeken a formális határokon. Magyarország európai uniós csatlakozása és a schengeni térséghez való kapcsolódása után különösen szembetűnővé vált ez a határokon átnyúló jelenség, például a nyugati országrészben (HARDI, 2004). Nem ritka, hogy bizonyos szolgáltatások – például egy repülőtér – földrajzilag közelebb található egy szomszédos ország városában, mint hazai nagyvárosban (például Sopron számára Bécs repülőtere gyakran elérhetőbb, mint Budapesté).

A vonzáskörzeten belül a központi helyhez való kapcsolódás nem egységes; a centrumtól való távolság növekedésével általában csökken annak hatása. Ennek megfelelően a vonzáskörzetek különböző intenzitású övezetekre oszthatók (KOVÁCS, 2015):

- **Agglomerációs zóna:** a központ kizárólagos vonzerővel bír, más központok hatása nem érvényesül;
- **Hegemón övezet:** az adott központ dominál, bár más központok részleges vonzása is megfigyelhető;
- **Domináns övezet:** több központ hatása is érvényesül, de az adott központ továbbra is meghatározó marad;
- **Átmeneti zóna:** több, egymással versengő központ hatása együttesen jelentkezik, a vonzás szétaprózódik.

Magyarország közigazgatási rendszere 19 vármegyére tagolódik, amelyeket 2013. január 1-jétől járásokra osztottak fel, leváltva ezzel a korábbi kistérségi struktúrát. Összesen 174 járás működik jelenleg, ezek közül 23 Budapest kerületeit fedi le, amelyek fővárosi kerületi hivatalokként működnek. A vármegyék 6 és 18 közötti járásra tagolódnak. A legtöbb járás, azaz 18 és 16 darab Pest és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében található. A legkevesebb járást tekintve Nógrád, Tolna, Zala és Komárom-Esztergom vármegye rendelkezik, egyaránt 6-6 db járás található ezekben a vármegyékben.

Minden megye rendelkezik megyeszékhellyel, míg minden járásnak van egy központi települése, amely általában a legnagyobb vagy legjobban felszerelt a térségben. Előfordul olyan eset is, hogy egy járási központ kis távolságra található a vármegye székhelyéhez – erre példa Tolna városa, mindössze 13 km-re fekszik Szekszárdtól. Az ilyen közelség kettős hatással bírhat: egyrészt előnyöket biztosíthat az együttműködés szempontjából, másrészt viszont háttérbe szoríthatja a kisebb központ önálló szerepét, különösen, ha a nagyobb település központi funkciói dominánsabbak. Így a közeli megyeszékhely akár el is nyomhatja a kisebb járási központ vonzását. (PÉNZES ET AL., 2014)

2.5 A vidék fogalma

A vidék fogalmának meghatározása nem egységes, mivel az értelmezés jelentős mértékben függ attól, hogy milyen szempontok – például földrajzi, társadalmi, gazdasági vagy kulturális aspektusok – mentén vizsgáljuk. Eltérő szemléletmódok különféle területi lehatárolásokat eredményeznek, amelyek hatással vannak a fogalom tartalmára is. Tovább bonyolítja a

meghatározást, hogy a vidéki térségek jellege az urbanizáció következtében folyamatosan változik, így időben és térben sem tekinthetők állandónak (ILBERY, 1998).

A földrajzi megközelítés szerint a vidék homogén térként is értelmezhető, de utalhat konkrét tájakra, tájegységekre, vagy egyszerűen a nagyvárosi térségeken kívül eső területekre. A nemzetközi szakirodalomban elterjedt, alkalmazott „rurális” kifejezés gyakran szinonimaként jelenik meg e fogalom kapcsán. A rurális térségek azonosításában kiemelt szerephez jut a népsűrűség, mint statisztikai mutató. Ennek alapján az Európai Unió 100 fő/km², míg az OECD 150 fő/km² értékben határozza meg a rurális térségek felső határát (CSATÁRI, 1996). E meghatározások következményeként előfordulhat, hogy bizonyos falvak nem tekinthetők vidéki térség részének, míg kisebb városok igen.

Kulturális értelemben a vidék gyakran a modernizáció központjától távolabb eső, tradicionálisabb jelleget megőrző térségként jelenik meg (JENKINS, 2000). A fogalom pontosabb körülhatárolásához szükséges a releváns földrajzi egységek beazonosítása, valamint azok sajátosságainak részletes vizsgálata. Egy másik értelmezési lehetőség a centrum-periféria modell keretében tárható fel, amely szerint a vidék a gazdasági növekedés centrumaitól távolabb eső, kevésbé fejlett periférikus térségeket jelöli. Ebben a kontextusban a vidék gyakran a város háttérterületként, alárendelt szerepben jelenik meg. E megközelítés alapján elmondható, hogy minden város rendelkezik vidéki vonzáskörzettel – gyakran kisvárosokkal kiegészülve –, és ezzel párhuzamosan minden vidéki térséghez legalább egy város is kapcsolódik.

A vidéki térségek meghatározására többféle megközelítés létezik, melyek közül az egyik leggyakrabban alkalmazott módszer a statisztikai mutatószámokon alapuló besorolás. Kovács Terézia (1998) definíciója szerint egy térség akkor tekinthető vidékinek, amennyiben az alábbi öt kritériumból legalább négy teljesül:

- Több mint 120 fő őstermelő jut ezer főre vetítve.
- Ha 120 fő/km²-nél alacsonyabb népsűrűségű településen él a lakosság több mint 50%-a.
- A térség átlagos népsűrűsége nem haladja meg a 80 fő/km²-t.
- 1990-ben az aktív keresőket vizsgálva, legalább 20%-uk mezőgazdaságban dolgozott.
- A lakosság számának legfeljebb 92%-a él a térségben, az 1996-os évet vizsgálva és viszonyítva az 1960-as lakosság számhoz (KOVÁCS, 1998).

Fontos megjegyezni, hogy a hivatalos statisztikai rendszer nem alkalmazza a „vidék” fogalmát önálló kategóriaként. Ehelyett közigazgatási besorolás alapján történik a települések osztályozása, amely a következő településtípusokat különbözteti meg:

- **Község:** Önálló igazgatással rendelkező település, amely saját helyi önkormányzat kialakítására képes, valamint biztosítani tudja a helyi közügyek ellátását.
- **Nagyközség:** Olyan település, ahol legalább 5000 fő él, vagy amely már a 1990. évi LXV. (helyi önkormányzatokról szóló) törvény hatályba lépése előtt is ebbe a kategóriába tartozott.
- **Falu:** Elsősorban mezőgazdasági jellegű településforma, amelyre a mezőgazdasági tevékenységek dominanciája jellemző (KOVÁCS, 2012).

2.5.1 A települési infrastruktúra

Magyarország területi felosztását az Alkotmány, valamint a helyi önkormányzatokról szóló törvény szabályozza. Ennek alapján az ország megyékre oszlik, amelyeken belül községek (más néven falvak), városok, megyei jogú városok, valamint a főváros kerületekre tagolódnak. 1990-ben a 19 megye, a főváros és annak 22 kerülete megválasztotta mintegy 3100 helyi képviselő-testületi tagot és polgármestert. Később a megyék irányítására közgyűléseket és azok vezetőit, köztük a fővárosi főpolgármestert, is megválasztották.

Az önkormányzati rendszer bevezetése során a települések jogi státusza is átalakult:

- központi szerephez jutottak,
- eltűntek a korábbi jogi különbségek a települések között, így az alapvető önkormányzati jogosultságok egyformán illetik meg a helyi közösségeket,
- erősödött az együttműködés fontossága,
- és a lakosok jogilag is részt vehetnek a települést érintő döntések előkészítésében és meghozatalában.

Az önkormányzatok tulajdonában lévő területekhez való joguk sérthetetlen és szent. Egy terület átadása vagy átvétele kizárólag az érintett képviselő-testületek közös megegyezésével történhet.

A község a közigazgatási területi beosztás egyik alapegysége. Az 1990-ben elfogadott önkormányzati törvény célja az volt, hogy megteremtse az önálló helyi közigazgatás feltételeit,

és ezzel elősegítse a hatalom decentralizálását. Ennek érdekében a jogszabály nemcsak az önálló képviselő-testülettel rendelkező községek létét ismerte el, hanem azoknak a településeknek az önrendelkezési jogát is, amelyek közös tanács alá tartoztak. Ezek a társult községek azonban másodlagos szerepben működtek a tanácsi struktúrában. Az önállóság iránti igény következtében jelentősen nőtt a kis lélekszámú települések száma. Jelenleg körülbelül 1700 olyan település létezik, ahol a lakosság szám nem éri el az 1000 főt, és ezen belül mintegy 1000 településen 500-nál is kevesebben élnek.

Új községek létrehozása lakott, elkülönült településrészekből a következő feltételek mellett lehetséges:

- Az adott területrészt állandó lakossága el kell, hogy érje legalább a 300 főt;
- Az újonnan létrejövő önkormányzatnak képesnek kell lennie arra, hogy ellássa az önkormányzati feladatokat;
- Az önkormányzatnak biztosítani kell a törvényben előírt kötelező szolgáltatásokat, anélkül, hogy a szolgáltatások minősége romlana;
- Emellett rendelkeznie kell elegendő pénzügyi forrással az önálló gazdálkodáshoz.

A törvény értelmében azok a települések tekinthetők nagy községeknek, amelyek korábban ilyen jogállásban működtek, és jelenleg is legalább 5000 fős lakossággal bírnak.

A települések fejlődését és szerkezetének alakulását alapvetően befolyásolja az infrastruktúra megléte és állapota. Egy jól kiépített, korszerű infrastruktúrahálózat képes előmozdítani a települési növekedést, míg ennek hiánya, vagy elavultsága komoly akadályt jelenthet a tovább lépésben (FEHÉR, 1998).

A települési infrastruktúra több összetevőből áll, melyeket a szakirodalom külön csoportokra bont:

- lakóingatlanok (lakásállomány),
- közösségi funkciókat ellátó intézmények (pl. oktatás, egészségügy),
- kisebb javító- és szolgáltató egységek,
- közüzemi szolgáltatók,
- közművek és ezek hálózatai,

- belső közlekedési rendszerek,
- környezetvédelmi létesítmények,
- sport és szabadidős infrastruktúra (pl. parkok, sportpályák),
- a település működtetését segítő egyéb létesítmények.

Fontos hangsúlyozni, hogy az infrastruktúra nem csupán a fizikai létesítmények összessége, hanem magába foglalja az ezek működtetését végző szakembereket, illetve az irányításukat ellátó szervezeti rendszert is.

A lakások mellett kiemelt szerepet játszanak a közintézmények, amelyek funkciói gyakran túlmutatnak az adott település határain, és a környező falvak, városrészek lakóinak is szolgáltatásokat nyújtanak. A közintézményeket többféleképpen lehet csoportosítani, például az alapján, milyen típusú szolgáltatást biztosítanak, hány település ellátásáért felelősek, vagy mekkora térséget fednek le.

A szakmai osztályozás szerint az intézményeket négy fő szintre bontják: alap-, alsó-, közép- és felsőfokú ellátást biztosítókra. Az alapszolgáltatások közé tartoznak például a bölcsődék, óvodák, alapvető egészségügyi ellátást nyújtó szolgálatok (mint a házi orvosok), valamint a mindennapi élethez szükséges árucikkeket forgalmazó üzletek. (KOVÁCS, 2015)

Magyarországon 2020 végére, olyan település, ahol egyáltalán nem működött kiskereskedelmi bolt 284 darab település volt. Ezek többnyire kistelepülések, aprófalvas térségekben találhatók, ahol a lakosok kénytelenek más településre utazni az alapvető élelmiszerek beszerzéséhez. Az alapszolgáltatások hiánya komoly népességcsökkenéshez vezet ezekben a térségekben: sokan elköltöznek olyan helyre, ahol a szolgáltatási kör szélesebb, és több munkalehetőség áll rendelkezésre.

A szolgáltatások csökkenése sok település jövőjét is veszélyezteti – nem ritka, hogy az elvándorlás következtében a falvak teljesen elnéptelenednek, és fennmaradásuk kérdésessé válik. A probléma különösen élesen jelentkezik az egészségügyi alapellátás területén, ahol a házi orvoshiány mára országos méretű gondot jelent.

2022 januárjában például Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 70 házi orvosi körzet volt betöltetlen legalább fél éve – ez jelentősen meghaladja az országos átlagot (29 körzet). Ha a lakosság számot is figyelembe vesszük, akkor ebben a megyében közel 96 ezer ember nem jutott rendszeres házi orvosi ellátáshoz, míg országosan ez a szám körülbelül 44 ezer fő volt. Ez jól

mutatja, hogy a legkritikusabb helyzetek a kevésbé fejlett, aprófalvas térségekben jelentkeznek, ahol a szolgáltatások elérhetősége nemcsak korlátozott, de gyakran teljesen megszűnt.

A települési ellátórendszer szerkezetében az alsófokú szolgáltatások olyan kereskedelmi és vendéglátó egységeket foglalnak magukban, amelyek az alapvető szükségleteken túlmutató igényeket elégítenek ki. Ide tartoznak többek között a közművelődési intézmények (pl. művelődési házak), a tűzoltóság, a járóbeteg-szakellátást biztosító szakrendelők, gyógyszertárak, italboltok, kisebb vendéglátóhelyek, illetve a pénzügyi szektor helyi fiókjai. Ezen intézmények megléte és működése szoros összefüggést mutat a település népességszámával, valamint a lakosság igényeivel (KŐSZEGFALVY, 1989).

A középfokú ellátást nyújtó intézmények már kifejezetten városi jelleggel bírnak, és jellemzően nemcsak a helyi lakosság, hanem a vonzáskörzet településeinek kiszolgálását is ellátják. Ebbe a kategóriába sorolhatók a különböző középfokú oktatási intézmények – mint a gimnáziumok, szakközépiskolák és szakiskolák –, továbbá a magasabb színvonalú egészségügyi ellátást biztosító intézmények (pl. kórházak, szakrendelők), valamint a regionális szerepkört betöltő kulturális és kereskedelmi létesítmények, úgymint áruházak, szállodák, éttermek, sportlétesítmények, illetve szakosított könyvtárak (BELUSZKY, 1981).

A felsőfokú ellátás kategóriájába azok az intézmények tartoznak, amelyek a kulturális, oktatási és társadalmi szolgáltatások legmagasabb szintjét képviselik. Ezek jellemzően a nagyvárosokban, megyeszékhelyeken, valamint a fővárosban koncentrálódnak. E csoportba sorolhatók például az egyetemek, klinikák, színházak, specializált áruházak, kiállítótermek és egyéb országos jelentőségű intézmények (KŐSZEGFALVY – LOYDL, 1998).

Magyarország településhálózatának strukturálása során 2015-ben a városokat a szolgáltatások szintje alapján az alábbi kategóriákba sorolták: egy darab főváros, nyolc felsőfokú központ, huszonkilenc középfokú központ, valamint 308 alsófokú központ alkotja a rendszer alapját (SZILÁGYI – GERSE, 2015).

2.5.2 A vidék funkciói

A vidéki térségek szerepe kiemelkedő jelentőségű a társadalom működése szempontjából. Funkcióik többféle területet érintenek, amelyek három fő kategóriába sorolhatók: gazdasági, társadalmi-kulturális, valamint ökológiai jellegűek.

A **gazdasági funkciók** keretében a vidéki térségek hozzájárulnak a foglalkoztatás bővítéséhez, valamint kulcsszerepet játszanak az élelmiszertermelés és -ellátás biztosításában. Ezen kívül jelentős számban jelen vannak olyan vállalkozások is, amelyek közvetlenül a mezőgazdasági termelésre épülnek.

A **társadalmi és kulturális funkciók** elsősorban a közösségi élet fenntartásában és a helyi kulturális örökség megőrzésében nyilvánulnak meg. A vidéki közösségek hagyományai, értékrendje és életmódja fontos szerepet játszanak a társadalmi kohézió erősítésében és a kulturális sokszínűség fenntartásában.

Az **ökológiai funkciók** a természeti környezet megőrzését, a biodiverzitás fenntartását, valamint a táji és ökológiai értékek védelmét foglalják magukba. A vidéki térségek ökoszisztéma-szolgáltatásai (például vízmegtartás, talajvédelem, természetes élőhelyek fenntartása) a fenntarthatóság szempontjából kulcsfontosságúak.

A fenti funkciók ugyanakkor nem statikusak, hanem időben és térben is folyamatosan változnak. Az elmúlt évtizedekben különösen érzékelhető a vidéki térségek funkcionális átalakulása, amely elsősorban a gazdasági struktúrák változására, másodsorban pedig a társadalmi folyamatokra vezethető vissza. A hagyományosan domináns mezőgazdasági tevékenységek szerepe csökkenő tendenciát mutat, a piacra termelő gazdaságok száma mérséklődik, és ezzel párhuzamosan a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya is folyamatosan visszaesik. (G. FEKETE ÉVA, 2013)

Ezzel egy időben új funkciók is megjelennek a vidéki térségekben. A gazdasági szerkezet átalakulása lehetővé tette az ipari tevékenységek egy részének falusi környezetbe való áthelyezését, továbbá a turizmus és a kapcsolódó szolgáltatások térnyerését is elősegítette. Ezek az új típusú funkciók hozzájárulnak a vidéki térségek gazdasági diverzifikációjához, és új lehetőségeket kínálnak a helyi közösségek számára (CASTELLANO-ÁLVAREZ ET AL., 2024).

2.5.3 A vidék szerepe

A vidéki térségek funkcionális és társadalmi átalakulásának folyamatai

A vidéki térségek funkcióinak és jellegének átalakulása napjainkban egyértelműen tetten érhető a mezőgazdasági tevékenységek és a hagyományos paraszti életforma közötti kapcsolat fellazulásában. E folyamat egyik meghatározó jellemzője a gazdasági és társadalmi szerkezetek

átrendeződése, amely szoros összefüggést mutat a vidéki térségek funkcionális szerepének módosulásával. Az átalakulás különféle dimenziók mentén – például területi differenciálódás, illetve konvergencia – is vizsgálható.

A mezőgazdasági szektor háttérbe szorulása a vidéki gazdaság szerkezeti átalakulásának egyik legszembetűnőbb jele. Bár a vidéki lakosság egy része továbbra is végez agrártevékenységet, ezek jellemzően már nem piaci célokat szolgálnak, hanem elsősorban saját szükségletek kielégítésére, háztáji gazdálkodás keretében történnek. Így a mezőgazdaság szerepe jelentősen csökkent a helyi gazdaságban, miközben más funkciók – például a szolgáltatások, turizmus vagy ingázás – váltak meghatározóbbá (G. FEKETE, 2013).

Demográfiai különbségek a főváros és a vidéki térségek között

A megjelent 2022. évi népszámlálási adatok alapján a Központi Statisztikai Hivatal Budapest népességét 1 685 342 fővel állapította meg, míg a vidéki településeken összesen 7 918 292 fő élt. A demográfiai adatok elemzése során megállapítható, hogy a 19 év alatti korosztály aránya vidéken magasabb, mint a fővárosban. Ezzel szemben a 20 év feletti korosztály esetében már Budapest felé tolódik el az arány, ami feltehetően a városban elérhető oktatási, gazdasági és kulturális lehetőségek következménye.

Az 50–69 éves korosztály esetében ismételten a vidéki népesség dominanciája figyelhető meg, míg a 70 év feletti arányát tekintve Budapest vezet. Ez utóbbi jelenség mögött valószínűleg a fővárosban elérhető egészségügyi ellátórendszer magasabb színvonala, valamint a várható élettartam kedvezőbb alakulása.

2.5.4 Vidéki térségek kategóriái

A vidéki térségek nemzetgazdaságba való bekapcsolódásának vizsgálatát az OECD egy sajátos osztályozás mentén végzi. Ez a rendszer több tényezőt is figyelembe vesz, például a népesség alakulását, a gazdasági aktivitást, valamint az infrastruktúra fejlettségét (DAX, 1996).

Az OECD három fő vidéktípust különít el:

1. **Erősen integrált régiók** – Ezeket a területeket dinamikusan növekvő népesség jellemzi, gyakran nagyvárosok és fejlett gazdasági központok találhatók bennük.

2. **Átmeneti vidéki térségek** – Ezek a térségek már távolabb helyezkednek el a gazdasági gócpontoktól, ugyanakkor a mezőgazdaság számára kedvező adottságokkal rendelkeznek.
3. **Peremvidéki térségek** – Ezeket alacsony népsűrűség, kedvezőtlen demográfiai trendek, valamint gyenge mezőgazdasági feltételek jellemzik. A fejlesztéspolitika számára ezek a területek komoly kihívást jelentenek.

A vidéki térségek fejlesztésének kulcsa a helyben rendelkezésre álló természeti és emberi erőforrások hatékony kiaknázása. A legnagyobb nehézséget azonban az okozza, hogy a központoktól távol eső régiók gyakran elmaradottabbak, és nehezebben vonhatók be a gazdasági vérkeringésbe. (CSATÁRI, 1996)

valósulnak meg, míg mások úgy gondolják, hogy a lakó- és munkahely különálló térségekben helyezkedik el, vagyis két külön település alakul ki a két funkció számára.

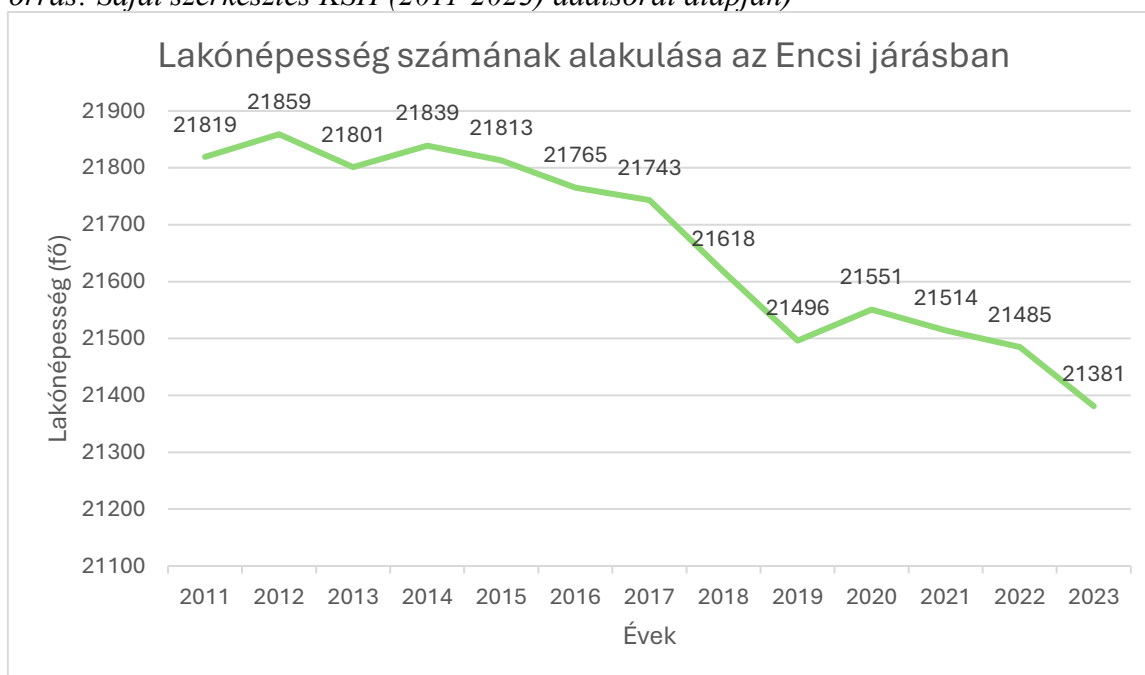
3. Anyag és módszer

3.1 Az Encsi járás bemutatása

Az Encsi járás az Észak-magyarországi régióban Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében található. Északról a magyar-szlovák határ, délről és nyugatról a Szikszói-, keletről pedig a Gönci- járás határolja. Lakossága hozzávetőlegesen 21.381 fő (KSH) volt 2023-ban (3. ábra), lakossága folyamatos csökkenő tendenciát mutat a térségben található többi járáshoz hasonlóan. A Hernád folyótól nyugatra található, a folyó a járás keleti oldalán található települések mentén folyik. A területhez tartozik a Csereháti dombvidék jelentős része is, a dombvidék a járás nyugati oldalán fekszik. Területe 382 km², ez a megye területének 5.2%-át teszi ki.

A járás területén halad át az M30-as autópálya Miskolc és Tornyosnémeti közötti szakasza, melyet 2021-ben adták át a forgalom számára. Továbbá a 3-as főút is a járás területén található, amely érinti Encset.

3. ábra: Lakónépesség számának alakulása az Encsi járásban
(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2011-2023) adatsorai alapján)

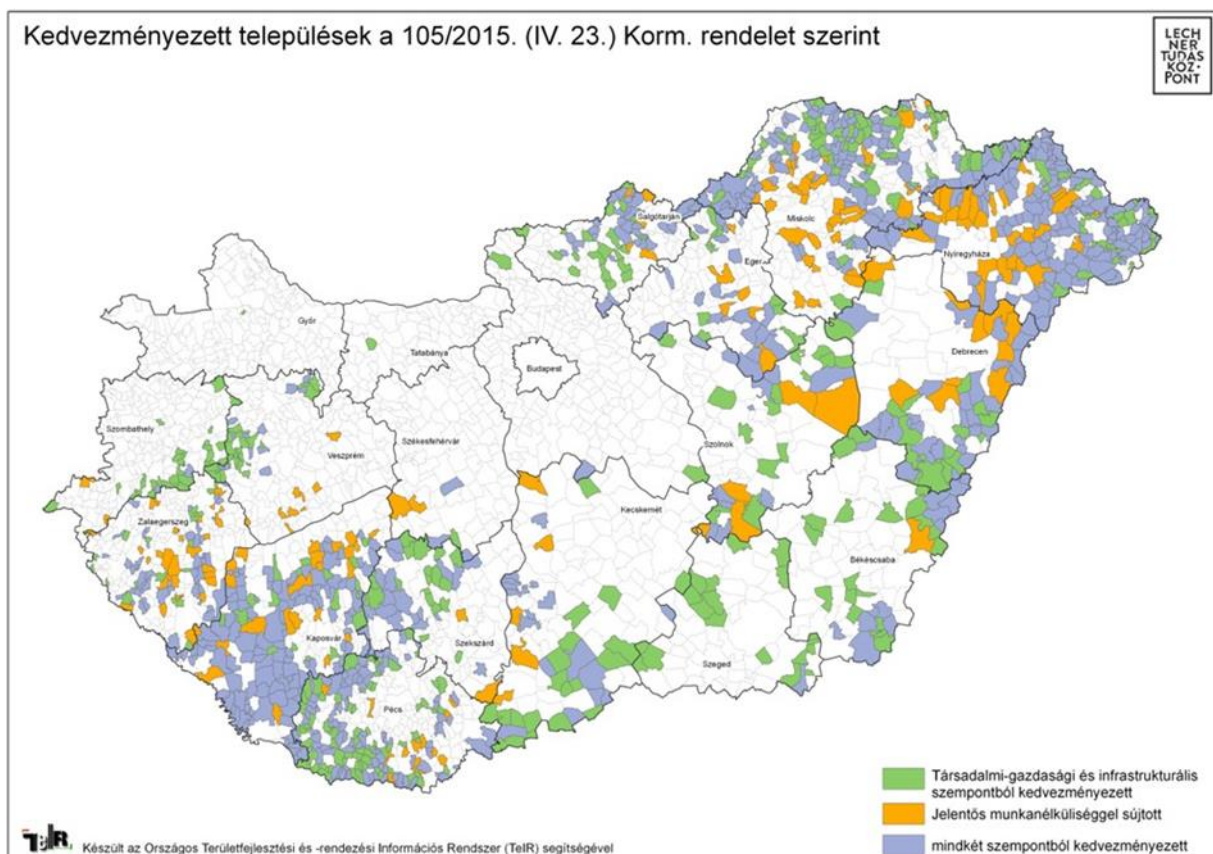

A járást 29 település alkotja. A járás központja a városi rangú Encs, lakossága 6032 fő (KSH) volt 2025. január elsején.

Települései: Alsógagy, Baktakék, Beret, Büttös, Csenyéte, Csobád, Detek, Encs, Fáj, Fancsal, Felsőgagy, Forró, Fulókércs, Gagyapáti, Garadna, Hernádpetri, Hernádszentandrás, Hernádvécse, Ináncs, Kány, Keresztéte, Krasznokvajda, Litka, Méra, Novajdrány, Percse, Pusztaradvány, Szalaszend, Szemere.

2023-ban a legszegényebb települések listáján Csenyéte az első helyen szerepelt. A KSH adatai alapján 2023-ban az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem: 235 101 Ft/fő/év volt a településen, a második helyezett Tornanádaskán (Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye) 320 496 Ft/fő/év volt ez az adat, tehát 85 395 Ft/fő/év volt a különbség a két település között. A 2023-as évhez hasonlóan Csenyéte a korábbi években is szerepelt legszegényebb településként a kimutatásokban. Ezen járás az ország tíz legszegényebb járása közé tartozik (4. ábra), 2023-ban a munkavállalók bruttó átlagkeresete 372 689 Ft Ft/fő/hó, majd 2024-ben pedig 435 243 Ft/fő/hó Ft/fő/hó volt.

4. ábra: Kedvezményezett települések a 105/2015. (IV.23.) Korm. rendelet szerint
(Forrás: KSH, TeIR Tematikus térképek)

A járás történelmét tekintve a 19. század végétől megerősödtek a megye környező területeinek a gyári nagyipara és az ehhez kapcsolódó bányászat. A járás ekkor gazdaságilag Miskolc

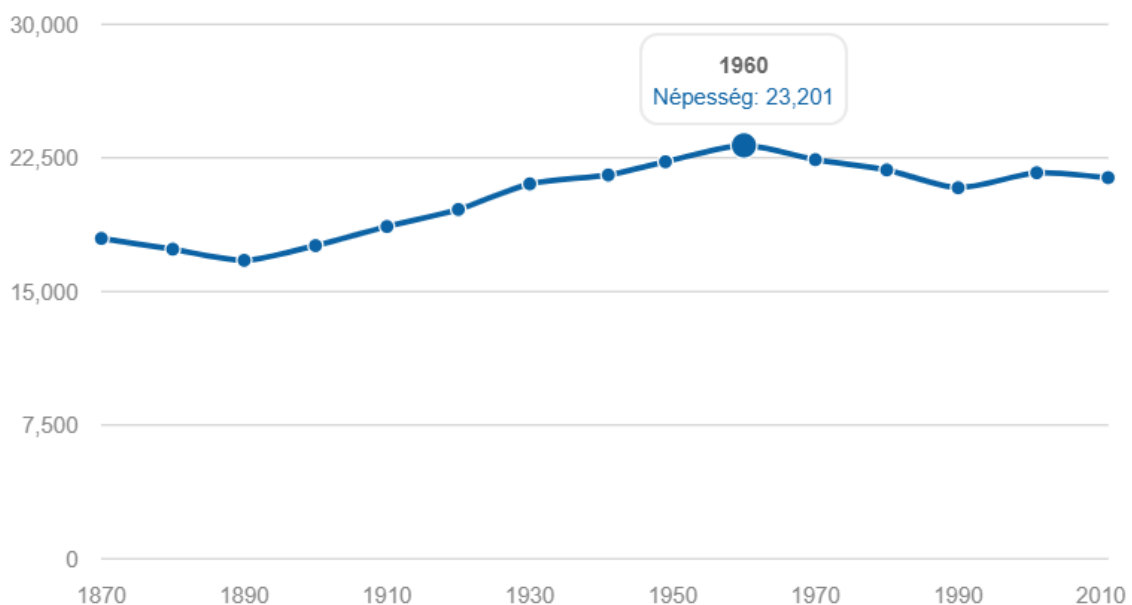
nehéziparával volt kapcsolatban, azonban ekkor is a termőföld volt a népesség elsődleges gazdasági alapja, ahogyan az ország többi területének túlnyomó részén. Ekkor a megyén belül a Cserehát és a Zempléni-hegyvidék településeinek nagy része stagnáló lakosságú területnek volt tekinthető.

A két világháború alatt a térség lakosságában nem volt jelentősebb népességmozgás megfigyelhető, ellentétben a megye több településével, ahol a trianoni békeszerződést követő nyersanyaghiány okozta nehézipari visszaesés, gazdasági csökkenés volt megfigyelhető.

A második világháborút követően a megye több térségében is csökkenő népesség volt megfigyelhető, a járás közvetlen közelében Gönc és térségében volt megfigyelhető ez a jelenség. Elmondható, hogy a Hernád-völgyében északra haladva a népességfogyás erősödött. (5. ábra)

5. ábra: Az Encsi járás lakónépességnek alakulása 1870-2011 között
(Forrás: Népeség.com, <http://nepesseg.com/jaras/encsi>)

Encsi járás népességének alakulása 1870-től 2011 -ig (fő)^[1]

Nőtt a térségben az elmaradottság, azonban Encs esetében ez nem mondható el, beékelődött a térségben, mint növekvő népességű terület. Ez a népességnövekedés a rendszerváltás megelőző években és a rendszerváltást követően stagnáló, minimálisan csökkenő tendenciába váltott.

G. Fekete Éva gondolataival egyetértve az Encsi járást tekintve Encs jobb pozícióba kerülő településnek számított, a járás többi területe pedig népességét vizsgálva stagnált a rendszerváltásig.

A rendszerváltást követően a települések lakossága néhány kivétellel csökkenő tendenciát mutatott, az elnéptelenedés, valamint az elmaradottság megjelent a járás kívül esőbb, centrumtól távolabb eső területein.

Gazdaságát tekintve a Járás gazdasági változásait a 1920-as országhatárok megváltozása okozta, a korábban a történelmileg kialakult termelési, közlekedési és kereskedelmi kapcsolatok megszűntek vagy minimálisra csökkentek. A járás északi területei (határhoz közelebb fekvők) leszakadó tendenciát mutattak, lakosságuk csökkent, gazdasági potenciáljukat elvesztették. A szomszédos Gönci járás területén ez a folyamat jelentősebb hatású volt.

Miskolc vonzáskörzetei erősödni kezdtek, ez hatással volt a Hernád-völgyére, ezáltal az Encsi járás keleti területeire is, a környezet- és erőforrás-használat pozitív irányba változott. Ezt a pozitív tendenciát terület- és gazdaságfejlesztő intézkedések okozták. Ezeknek az intézkedéseknek az eredménye Encs területi központtá történő fejlesztése.

A fejlesztésre és modernizációra irányuló folyamatoknak köszönhetően a lakosság foglalkozási szerkezetében is alapvető változások következtek be. A Hernád-völgy népességének 76%-a mezőgazdaságból élt, az 1941-es adatok alapján. A 2001-es évre a statisztikai adatok alapján a lakosságnak mindössze 8,1%-a foglalkozott mezőgazdálkodással. A fennmaradó lakosság a miskolci agglomerációban dolgozott, a szolgáltató ágazatokban (62,2%), valamint az iparban (29,7%) (FRISNYÁK, 2007).

3.2 Encs

3.2.1 Fekvése:

A település Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében található, az Encsi járásban. Zempléni-hegység keletről-, nyugatról pedig a Cserehát határolja, a Hernád völgyében fekszik. Területe 25,8 km², lakossága 6032 fő volt 2025 év elején (KSH), amely a 2000-es évek eleje óta stagnál, azt megelőzően, ahogyan korábban is írtam magas növekedési indexel rendelkezett. Encset 1984. január 1-én nyilvánították várossá, ekkor csatolták a városhoz Abaújdevecser, Fügöd és Gibárt községeket. 2006-ban azonban Gibárt újra önálló községgé vált. Tehát jelenleg két településrészrel is rendelkezik, Abaújdevecser nyugatról, Fügöd pedig délről határolja. (6. ábra)

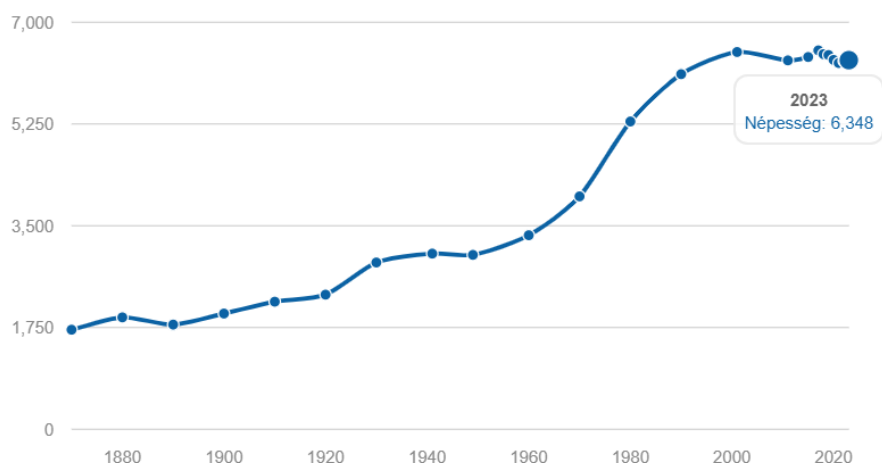
A városban található kettő általános iskola, amelyek közül egy darab állami- és egy darab egyházi fenntartású. Az általános iskolák lokációban a város két központi részén találhatóak. 1963-ban épült a város gimnáziuma, amely azóta számos átalakításon ment át oktatási palettáját tekintve. Jelenleg hatosztályos- és hagyományos képzés folyik az intézményben.

1971-ben került át Szikszóról a szakközépiskolai oktatás Encsre. Jelenleg nyolc szakmai oktatása folyik az intézményben, továbbá felnőttképzések is folyamatosan kerülnek lebonyolításra.

Ezek mellett a településen két darab óvoda és egy bölcsőde is helyet kapott. A kiskorúak ellátására szolgáló intézmények bővítése a növekvő népességszámnak köszönhetően valósul meg (7. ábra).

7. ábra: Az Encs lakónépességének alakulása 1870-2023 között
(Forrás: Népeség.com, <http://nepesseg.com/jaras/encsi>)

Encs népességének alakulása 1870-től 2023 -ig (fő) [\[1\]](#) [\[2\]](#)

3.2.4 Közigazgatás

Encs a közigazgatási feladatok ellátása szempontjából rendkívül fejlett. A helyi lakosok és a járás lakosai számára a szükséges szolgáltatások és adminisztrációs ügyeket több szervezetnél is tudják intézni. A középfokú közigazgatási intézmények és a kormányhivatal Encs központjában találhatóak. Teljeskörű ügyintézés megoldható a településen. Egyes közigazgatási intézmények nem érhetőek el csak, ezek olyan osztályok, amelyek általánosságban a megyeszékhelyen kapnak helyet, mint központosított eljárások. A polgármesteri hivatal épülete ad helyet a járási kormányhivatalnak is, ezáltal a lakosság komplex módon tudja igénybe venni a közszolgáltatásokat.

3.2.5 Egészségügy

A város egészségügyi ellátások szempontjából fejlett. Területi egészségügyi központtal rendelkezik. A központban mintegy 25 szakrendelés megtalálható, ezzel elkerülve azt, hogy a lakosságnak a szikszói, vagy valamelyik miskolci kórházba kelljen utaznia. Itt található a járóbeteg ellátás, szakorvosi rendelések, valamint a diagnosztikák. Az egészségügyi ellátást itt előjegyzéssel tudja igénybe venni a járás lakossága.

A településen négy darab háziorvosi körzet található, valamint két darab gyermekorvosi körzet. Továbbá fogorvosi szolgáltatással is rendelkezik a település.

A város és a Járás lakossága számára széleskörű egészségügyi szolgáltatások találhatóak a településen, amennyiben magasabb szintű egészségügyi ellátásra van szükség, abban az esetben a Miskolci kórházak egyikébe kerülnek átirányításra a lakosok.

3.3 Módszerek

Jelen dolgozatomban az Encsi járás településeinek és Encs városának a vizsgálatát tűztem ki, mint terület. A dolgozatomban Encs városának a fejlettségét vizsgálom a többi településhez képest, amelyből megállapítható lesz, hogy a központi szerepkör milyen mutatók alapján alakul ki.

A rendelkezésre álló szakirodalmakat megismertem és feldolgoztam a kutatásom során, amelyek segítségével minél nagyobb rálátást kaphattam a téma fontosságára és annak alakulására a múltból.

Mind a primer, mind a szekunder módszereket fontosnak tartottam a dolgozatom elkészítése során. A két módszert azonos mértékben szerettem volna alkalmazni, a kapott és megismert információkat több perspektívából is tanulmányozni akartam.

Diplomadolgozatom elkészítése során a primer kutatási módszert kérdőív formájában alkalmaztam. Ezt a kérdőívet 110 fővel töltöttem ki. Ennek segítségével szerettem volna megismerni a Járás lakosságának véleményét és tapasztalatait, az Encssel való kapcsolódásukról. Az így megszerzett információkat felhasználtam a kapcsolatok elemzése során.

A dolgozatomhoz szekunderkutatásként elsődlegesen a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) és a Térségi szociális adatok (TeIR) adatbázisait használtam fel. Ezek az adatsorok a járás mérhető

adatairól adnak számot. A felhasznált rendszerek adathalmazából azokat az információkat szűrtem ki, amelyek segítségével jobban tudtam mutatni az Encsi járásban a kapcsolati rendszereket, a járásban településeinek viszonyulását a járási központhoz, azaz Encshez. Valamint az IBM SPSS Statistics rendszerét is használtam, a kapott adatsorok elemzéséhez.

A kutatási módszerek által vizsgálni tudtam a felállított hipotéziseket.

4. Eredmények és értékelésük

4.1 A kérdőív kitöltőinek ismertetése

Dolgozatomban az Encsi járás lakosságának véleményének megismeréséhez kérdőíves felmérést végeztem. A helyspecifikus kérdőív segítségével meghatározható, hogy a Járásban a város-vidék kapcsolatának viszonya milyen módon alakul a lakosság szerint. A települések közötti különbségek a járásban jól kimutathatóak, erre a Központi Statisztikai Hivatal adatsorai is rámutatnak, azonban előfordulnak olyan nem mérhető, vagy definiálható tényezők, trendek, amelyek, csak helyspecifikus kérdőívvel vizsgálhatóak. Jelen esetben elsődlegesen a lakosság szolgáltatási szektorhoz való viszonya esetében vizsgálható. A szolgáltatások központosulása miatt elsődlegesen a város szerepköre és gazdasága fejlődik, mivel a nem helyben lakók igénybe azt. A vidéki terekben történő gazdasági csökkenés hozzájárul a közösségek gyengüléséhez, valamint azok átformálódásához. A hasonló felmérések és összefüggések vizsgálata segítségével ezek a folyamatok megfordíthatóak lennének, valamint nagymértékben átalakíthatóak. A vidéki terek fejlődése párhuzamosan növekedne a szolgáltatási szektor fejlesztésével. Ezen fejlesztési potenciálokat a helybéli lakosság, valamint a központi döntéshozás és annak kihelyezett szervezetei tudnák végrehajtani effektív módon.

A helyspecifikus kérdőívben az Encsi járásban lakók kapcsolatát vizsgáltam, a járási központtal, Encs városával. A kérdőív segítségével fontos információkat szereztem a lakosság helyi és encsi szolgáltatások igénybevételeinek gyakoriságáról és fontosságáról. A szolgáltatásokat legnagyobb számban Encsen veszik igénybe a lakosok, mivel azok száma itt a legmagasabb. Amennyi valamilyen szolgáltatást nem tudnak helyben igénybe venni, abban az esetben a megyeszékhelyen, Miskolcon veszik igénybe. Ehhez segítséget nyújt a tömegközlekedési alapszolgáltatás elérhetősége a járásban.

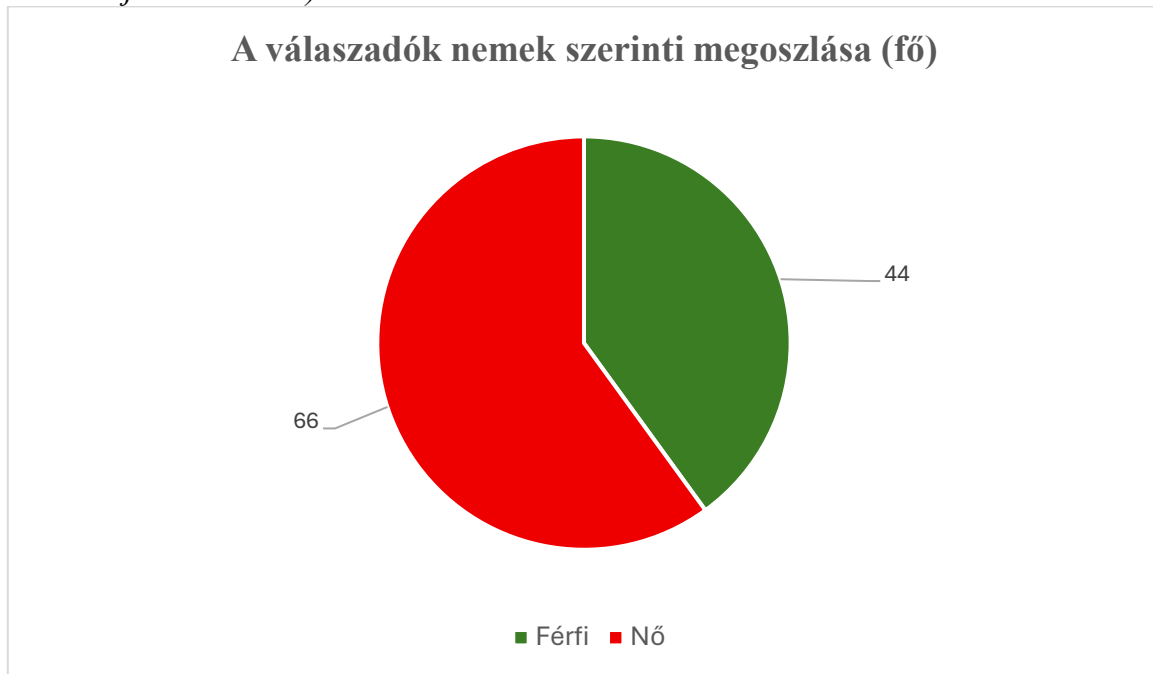
A kérdőív kitöltésével kapott válaszok alapján képet kapunk a lakosság fejlesztési igényeire, amelyet elsősorban Encs szolgáltatásaival kapcsolatban fogalmaztam meg, ezzel erősítve a hipotézisemben megfogalmazott állítást, hogy Encs szerepköre tovább fog nőni a szolgáltatások bővítésével.

Teljes kérdéssor megtalálható a 1. mellékletben.

A járás lakossága 2023 év végén 21 381 fő volt, ebből Encs lakossága 6 147 fő. Ezen adatok a demográfiai elemzés során fontos alapadat. A kérdőívet 110 fő töltötte ki összesen, amelyből 66 nő és 44 férfi (8. ábra). Láthatóan a nők aránya magasabb a nemek között. A teljes népesség

nemek szerinti megoszlása eltérhet, ezért befolyásoló tényezőként is hathat a kapott eredmények értelmezése során.

8. ábra: A válaszadók nemek szerinti megoszlása
(Forrás: saját szerkesztés)

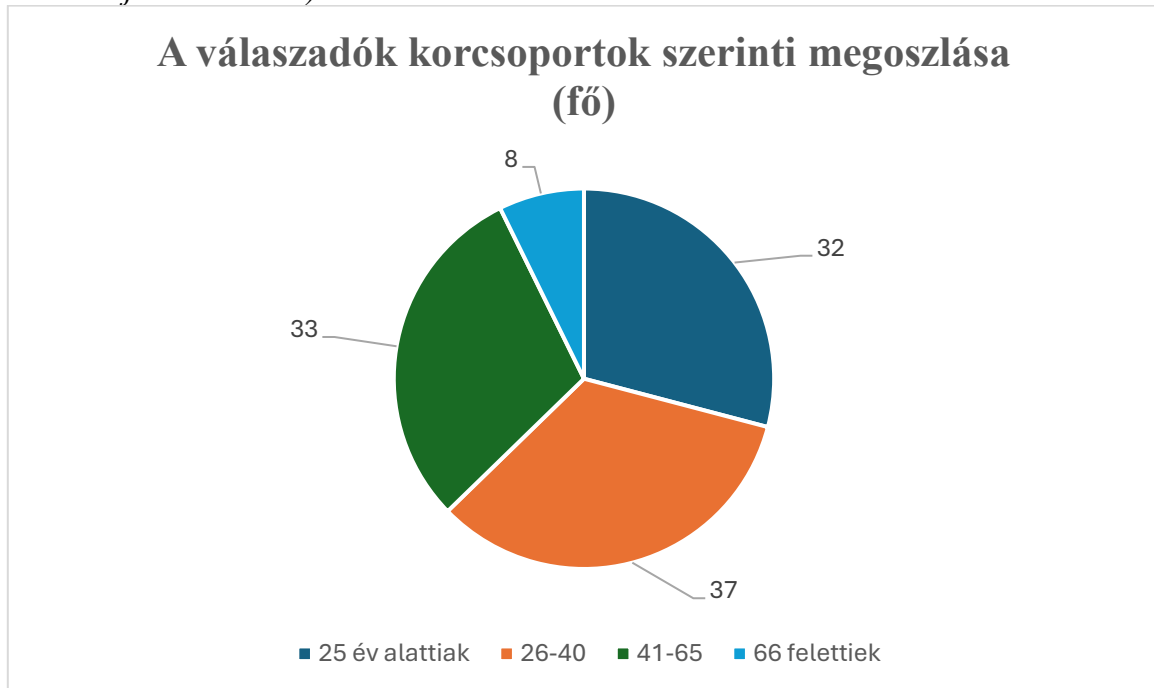
A Központi Statisztikai Hivatal 2023-as adatai alapján a járásban élő nők száma 10 728 fő, a férfiaké pedig 10 653 fő volt. Tehát a mintavételben résztvevő lakosság arányaitól eltér.

A kérdőíves kutatás eredményeinek értékelésekor fontos figyelmet fordítani arra, hogy a minta mennyire tükrözi a teljes lakosságot, valamint a válaszadók demográfiai jellemzőire is érdemes tekintettel lenni. Ez segít abban, hogy pontosabb képet kapjunk az emberek szolgáltatásokkal kapcsolatos igényeiről és a környező településekkel fennálló kapcsolataikról. A nemek szerinti arány mellett más tényezők – például az életkor, a foglalkoztatottság– is lényegesek lehetnek az adatok mélyebb értelmezéséhez. Az így nyert információk hasznos alapot nyújthatnak a helyi döntéshozók számára az infrastruktúra és a szolgáltatások fejlesztéséhez, illetve a közösségi és gazdasági programok megtervezéséhez.

A kérdőívet kitöltő lakosság életkorát vizsgálva megfigyelhető, hogy a korcsoportok tekintetében a lakosság aktívan részt vett. Az idősebb, 66 év feletti korosztályú lakosok közül mindösszesen 8-an töltötték ki, ez a válaszadók 7,3%-a. Ennek oka lehet, hogy az idősebb korosztály számítástechnikai ismeretei kevésbé fejlettek, a digitális oktatás a térségben alacsonyabb számban történt a térségben, ezáltal az internetes kérdőívet kevesebben érték el és töltötték ki. A legaktívabb korosztály pedig 26-40 év közöttiek voltak, közülük 37 fő töltötte

ki, tehát a válaszadók 33,6%-a. A korosztályok közül 41-65 évesek és a 25 év alattiak szinte azonosan képviselteti magát a felmérésben (29,1% és 30%) (9. ábra). Tehát elmondható, hogy szinte minden korosztály igényeit és szokásait felmérhetjük.

9. ábra: A válaszadók korcsoportok szerinti megoszlása
(Forrás: saját szerkesztés)

A korosztályok bevonása segítséget nyújt a különböző a lakosság igényeinek felmérésében.

Kérdőívemben a válaszadók lakhelyére vonatkozóan is információt gyűjtöttem, amely segítséget nyújt abban, hogy a járás különböző területeiről milyen igény fogalmaznak meg a térség és a szolgáltatás fejlesztésével szemben, valamint milyen tendenciát mutatnak a térésében kialakuló jövőképpel szemben.

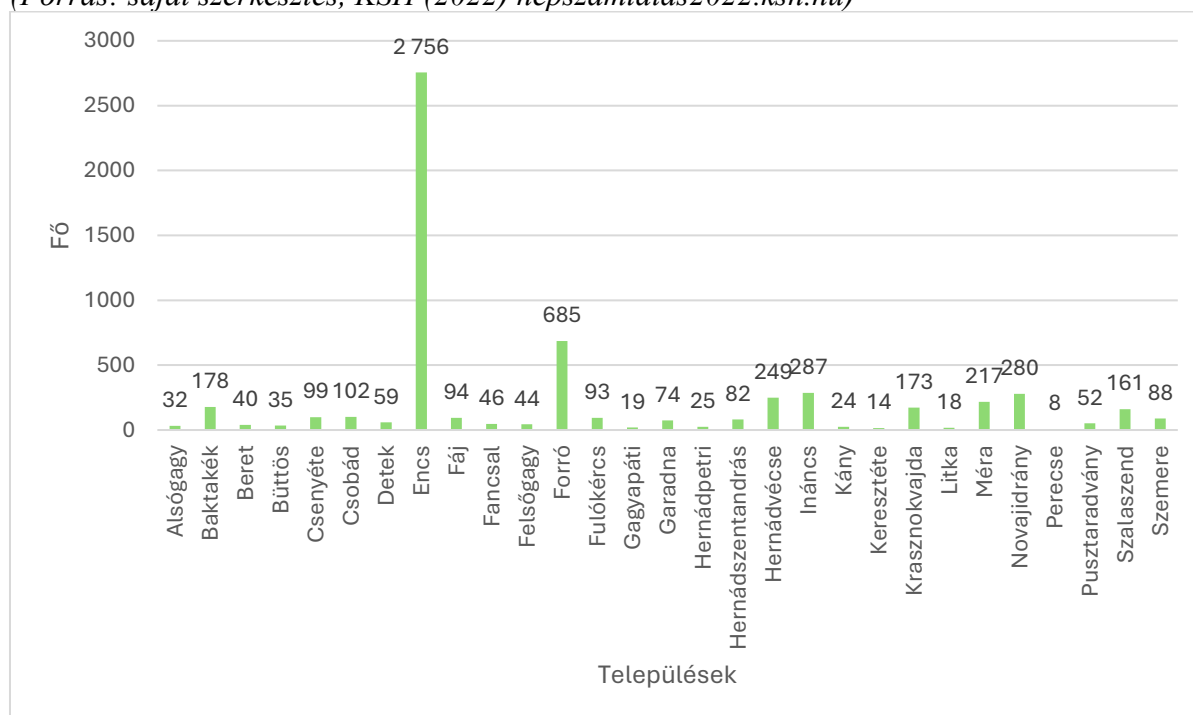
Összesen 20 településről töltötték ki a kérdőívet. A legtöbb válaszadó Encsen lakik, 38 fő jelölte ezt a választ, ez a válaszadók 34,5%-a. A válaszadók nagy hányada Encshez közel lakik, a járási központtól távolodva csökken a számuk. Ez a kitöltési tendencia hasonlóságot mutat a települések népességének adataival. Az elmaradottabb térségekből számos településről nem érkezett válasz, mint például Csenyéte, ennek oka lehet, hogy a informatikai tudásuk, valamint a online térhez való csatlakozásuk korlátozott.

Kérdőívem összeállításánál fontosnak tartottam a válaszadók munkahelyükhöz való viszonyát vizsgálni. Ezért a következő kérdést a munkavégzésük helyére vonatkozóan készítettem el. A válaszok több mint 34,5%-a más településre ingázik, hogy munkához jusson. Legmagasabb számban az encsi és ináncsi lakhelyű (13 és 7 fő) kitöltők jelölték ezt a választ.

Ez annak köszönhető, hogy az itt élők arányaiban magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek mint a járás távolabbi területein élők, továbbá ezek a települések a központi közlekedési vonalak mentén találhatóak (autópálya, főút, vasútvonal). A magasabb képzettséget igénylő munkahelyek Encsen, valamint Miskolcon találhatóak, tehát a lakosoknak ingáznia kell a lakhelyéről a városokba.

A helyben foglalkoztatottak számát tekintve 22 fő jelölte meg ezt a választ (10. ábra). Az „Encsen dolgozom” választ pedig 21 fő jelölte. A fennmaradó válaszadók pedig kisebb arányban voltak, ők megosztva nyugdíjasok, tanulók/hallgatók, vagy munkanélküliek. A válaszokból megállapítható, hogy a kitöltők relevanciája magas a vizsgált kérdésekben, mivel a járás más településeivel is kapcsolatban állnak ilyen módon.

10. ábra: A helyben foglalkoztatottak száma településenként 2022-ben
(Forrás: saját szerkesztés, KSH (2022) *nepszamlalas2022.ksh.hu*)

A következő kérdéseimmel pedig Encs központi szerepkörére szerettem volna információkat gyűjteni, amellyel a hipotéziseimet akartam igazolni.

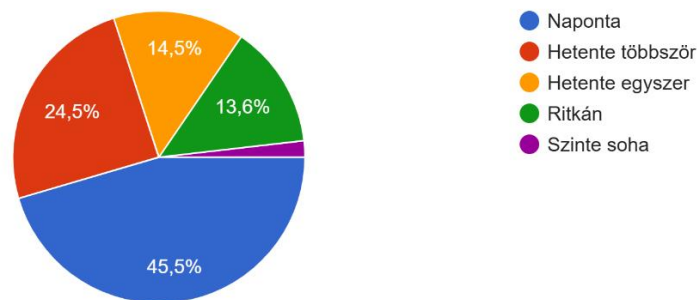
Elsődlegesen arra vonatkozóan tettem fel kérdést a lakosság részére, hogy milyen gyakran járnak Encsre. Nem meglepő módon a válaszadók 45,5%-a, azaz 50 fő azt jelölte, hogy gyakran jár Encsre. Ennek a válasznak a gyakorisága azért ilyen magas, mivel ebből 38 fő Encsi lakos, tehát számukra ez volt az egyértelmű válasz. A kitöltők válaszaiból megfigyelhető, hogy a Encsre történő bejutás gyakoriságának csökkenésével arányosan csökken a kategóriát jelölők

száma is. Tehát elmondható, hogy a lakosság többsége minimum heti szinten bejut a járási központba, valamilyen oknál fogva, ezen okokat a későbbiekben fejtem ki (11. ábra).

11. ábra: A válaszadók Encsre történő eljutásának gyakorisága
(Forrás: saját szerkesztés)

5. Milyen gyakran jár Encsre?

110 válasz

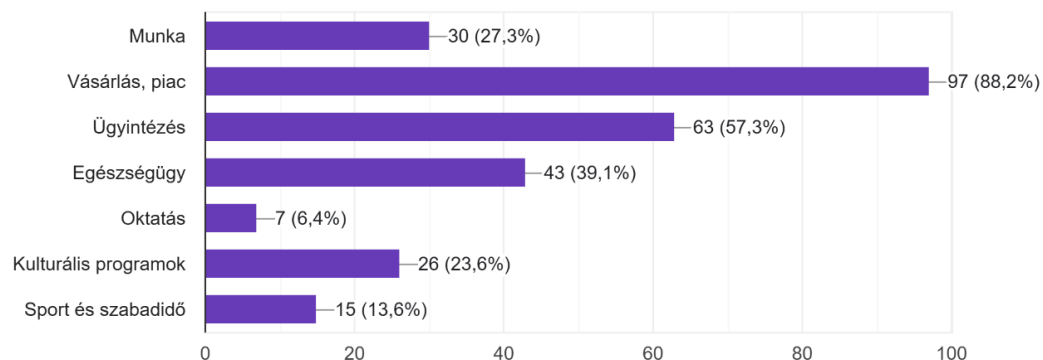
4.2 A Járás és Encs viszonyának felmérése

Ezt követően folytattam a folytattam a központi szerepkör felmérését. A kérdőíves eredmények alapján a kiöltők 88%-a vásárlási céllal jár Encsre, valamint 63%-uk ügyintézés céljából (12. ábra). Ebből az következtethető, hogy a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján, valamint a járási szerepkör fejlődéséből adódóan Encs elsődleges szerepköre a különböző szolgáltatások, valamint főbb közigazgatási ellátó szerep nyújtása. Ezek az eredmények a város vezetősége, valamint befektetői számára is világos célként fogalmazódtak meg. Erre példa a encsi piac fejlesztése, a nagyobb üzletláncok megjelenése.

12. ábra: A válaszadók Encsre történő eljutásának oka
(Forrás: saját szerkesztés)

6. Miért szokott Encsre járni? (több válasz is adható)

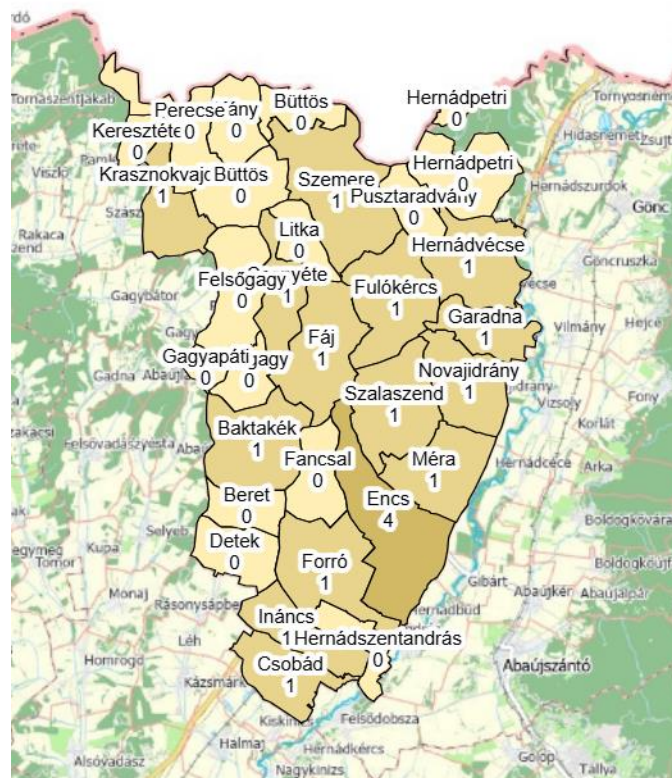
110 válasz

A kérdőívem hetedik kérdésében konkrét választ szerettem volna kapni arra a feltevésre és egyben hipotézisre, hogy a kitöltő mennyire gondolják azt, hogy Encs központi szerepkörrel rendelkezik. A válaszadók közül 59 fő jelölte azt, hogy teljes mértékben egyetért az állítással. Összesen három darab olyan válasz érkezett, amely nem ért egyet ezzel. Tehát ezzel a kérdéssel is bizonyítható, hogy Encs városa központi szerepkört játszik a járásban, ezt a távoli alternatívául szolgáló települések is felerősíthetik.

A járásban elérhető szolgáltatásokkal kapcsolatban vizsgáltam, hogy a megkérdezettek mennyire elégedettek. Az oktatással a válaszadók közepesen elégedettek, ennek oka lehet, hogy a megkérdezettek mindössze negyede 25 év alatti fiatal, akik friss tapasztalattal rendelkeznek. Továbbá az oktatási intézmények hiánya az egyes településeken (13. ábra), valamint azok minősége a szülők számára negatív véleményt okozhat.

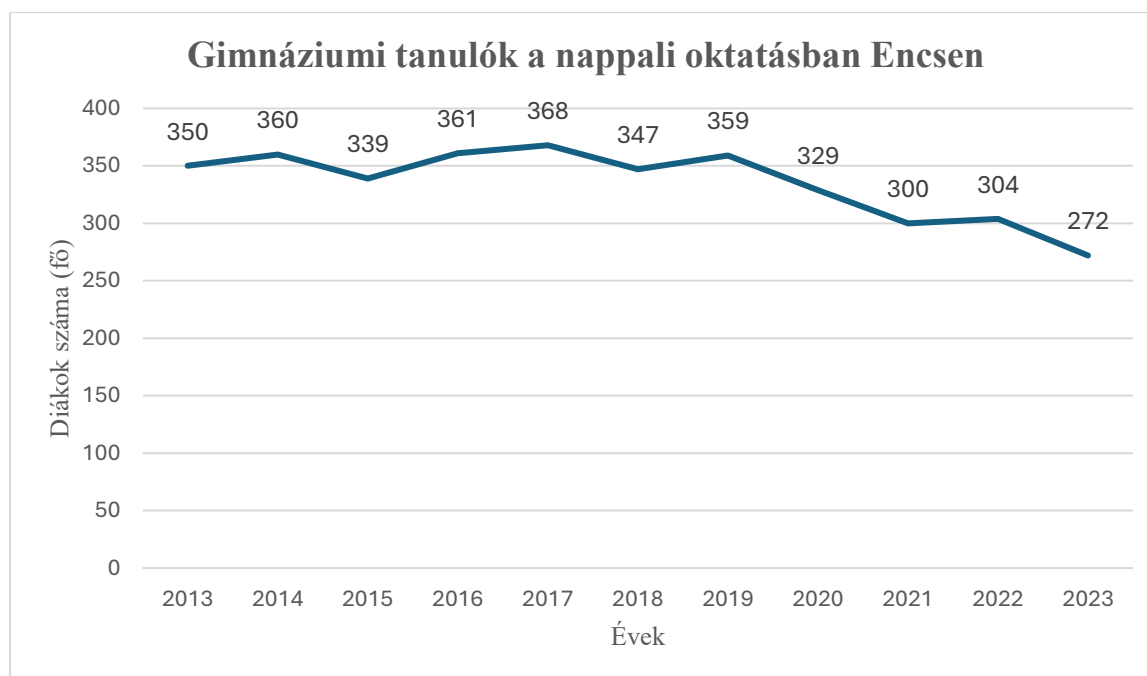
13. ábra: Általános iskolai feladatellátási helyek az Encsi járás településein (db)
(Forrás: TeIR KSH (2023))

Továbbá megfigyelhető jelenség, hogy az ingázó szülők gyermekeiket encsi, vagy miskolci iskolába íratják be és ott végzik tanulmányaikat, már általános iskolás koruktól. A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján az encsi általános iskolákba tanuló 980 gyermek közül, mintegy 384 fő jár be más településről. Ez a trend a középiskolai oktatásban ennél is jobban

megfigyelhető, itt elmondható, hogy a Miskolcon található iskolák egyre népszerűbbek, az Encsi Váci Mihály Gimnázium tanulójának száma pedig csökken (14. ábra).

14. ábra: Gimnáziumi tanulók száma a nappali oktatásban Encsen
(Forrás: saját szerkesztés TeIR KSH (2013-2023) adatok alapján)

A megkérdezettek az egészségügyi ellátásokkal kevésbé elégedettek. A megkérdezettek több mint fele, azaz 55 fő az ötös skálán 3 pontra értékelte az elégedettségük alapján. Ennek oka a csökkenő orvosi jelenlét a járásban. A Központi Statisztikai Hivatal 2023-as adatai alapján a Járás települései közül négy esetében a háziorvosi ellátást helyettesítéssel tudták megoldani, azonban a KSH nem szolgáltat adatot arra vonatkozóan, hogy a Járásban hány betöltetlen háziorvosi praxis van. A járóbeteg ellátás tekintetében a Járásban csak Encsen található ilyen alapellátás, egészségügyi központ formájában. A szakrendelések több esetben nem foglalhatóak, ennek oka a szakemberhiány és a hosszú várólista. A legközelebbi kórház Szikszón található, azonban itt sürgősségi ellátást nem tudnak igénybe venni a betegek, ahhoz Miskolcra kell utazniuk. Két darab mentőállomás található a vizsgált területen, az egyik Encsen a másik pedig Krasznokvajdán. A betegeket a korábban említett miskolci kórházak valamelyikébe szállítják ellátásra.

Következő kérdésem a postai szolgáltatással kapcsolatos lakossági elégedettség felmérésére irányult. A kapott eredményeket keresztábrák vizsgálatának segítségével arra is sikerült rámutatni, hogy az Encsen lakók, illetve Encsre ingázók elégedettebbek a járásban elérhető szolgáltatásokkal. Ezekről az emberekről kijelenthető, hogy kevésbé élnek elszigetelten egy

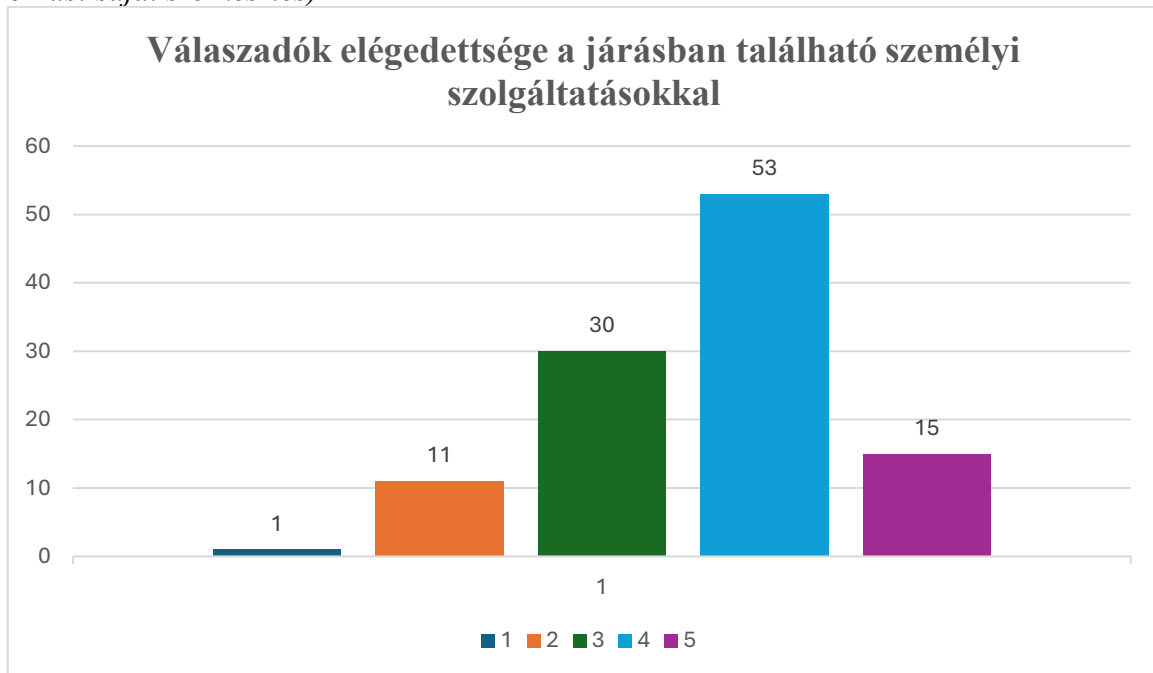
kistelepülésen és a munkába menet, vagy munkából jövet igénybe tudják venni a térség központjában elérhető funkciókat. Erre az összefüggésre a postai szolgáltatások megítélése mutatott rá leginkább ($\chi^2=33,268$; $df=20$; $p=0,032$). A 2023-2024-es posta bezárási hullám során több járásbeli településen a postákat felváltotta a mobilposta szolgáltatás, vagy önkormányzati üzemeltetésbe és hatáskörbe került a települési postafiók. Ezen okok miatt jelölhették a kitöltők a szolgáltatást negatívabban.

A közigazgatási intézményekkel való elégedettségük tekintetében a kitöltők pozitívan vélekednek. A válaszadók több mint fele négy van öt pontra értékelte az ötös skálán az intézményeket. Ennek oka lehet, hogy minden településen található önkormányzati kirendeltség, amely segítségével helyben intézhetik ügyeiket. A központosított ügyek intézéséhez a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Kormányhivatal kormányablakát tudják igénybe venni Encsen. A járási központba továbbá található Földhivatali ügyintézés és Foglalkoztatási osztály. A Kormányhivatal továbbá biztosít a közös önkormányzati hivatalok központjában ügysegédet, akik évente több alkalommal is segítik a lakosságot ügyeik intézésében, ezen felül mobil kormányablak szolgáltatás is elérhető bizonyos időközönként.

A boltok és kereskedelmi szolgáltatások tekintetében a megkérdezettek elégedettek, a többség három vagy annál több pontot adott. A legkevésbé elégedettek az encsi lakosok, akik más településre ingáznak. Ez feltehetőleg azért lehet, mivel Miskolc kereskedelmi egységeivel hasonlítják össze, ahol az üzletek száma jelentősen eltér. Encsen jelentősen magasabb a kereskedelmi egységek száma, mint a járás más településein. A kilencedik kérdésben arra vonatkozóan kértem a válaszadókat, hogy önállóan jelöljenek meg egy szolgáltatást, amelyet hiányolnak a járásból. Több válaszadó is hasonló módon a nagyobb bevásárlóközpont hiányolja a településről, valamint a stop-shop típusú üzleteket. Erre vonatkozóan Encs város vezetésének is fejlesztési terve van, korábban bejelentésre került egy bevásárlóközpont létrehozása M30 Shop néven. Azonban a beruházás nem valósult meg, Mikola Gergely Encs polgármesterének nyilatkozata alapján ennek oka, hogy az építési törvény és egyéb jogszabályok, ezek alapján külön minisztériumi engedély szükséges a 400 négyzetméternél nagyobb, napi fogyasztási cikket árusító élelmiszerüzletek létesítéséhez. A külön minisztériumi engedély a dolgozat írásakor még nem került kiállításra. Ebben a bevásárlóközpontban feltehetőleg helyet kapna drogéria, ennek azért van jelentősége, mivel a kérdőív kilences kérdésére érkezett válaszokban több kitöltő is a drogériát jelölte meg, mint hiányzó szolgáltatás a járásban.

A nyolcadik kérdésre érkezett válaszokra visszatérve megfigyelhető, hogy a személyi szolgáltatásokkal a lakosok kimagaslóan elégedettek (15. ábra). Az a következtetés vonható le a válaszokból, hogy az ellátottsága a kitöltőknek ilyen téren megfelelő, a szolgáltatások pedig munkahelyeket teremtenek.

15. ábra: Válaszadók elégedettsége a járásban található személyi szolgáltatásokkal
(Forrás: saját szerkesztés)

A sport és szabadidős szolgáltatások tekintetében elmondható, hogy a lakosság elégedett. A települési önkormányzatok több esetben biztosítanak a lakosság számára lehetőségeket sportolásra. Encs esetében szabadidőközpont került kialakításra a korábbi uszodából, ahol játszóház várja a gyerekeket, a felnőtteket játéktérrel, a sportolni vágyókat pedig edzőterem. Továbbá a labdarúgás szerelmeseinek is lehetőséget nyújt Encs, több darab focipálya és egy darab műfüves pálya áll rendelkezésére a lakosság számára. 2023-ban pedig megnyitásra került a város uszodája is, ahol a kicsik megtanulhatnak úszni, a nagyok pedig sportolhatnak. Ezen okoknál fogva értékelhették a kitöltők pozitívan ezt a szolgáltatási formát.

A vendéglátóipari szolgáltatásokkal kapcsolatban a megkérdezettek elégedettek. A kitöltők minden településen hasonló módon vélekedtek. Ennek oka, hogy a manapság elterjedt házhozszállítás is elérhet a járás éttermeiben, így a távolabb lakók is igénybe tudják venni az éttermeket. Encs ezen a szolgáltatásoknak elérhetőségében is kiemelkedik a többi település közül. A városban található több étterem is, többet között az országosan ismert Anyukám

Mondta étterem is. Ez bizonyítja, hogy a vidéki, kevésbé ismert terek is tudnak országos hírnévre szert tenni.

Korábban már említettem a kilencedik kérdésre adott válaszokat, ahol a bevásárlóközpontokat, valamint drogéria került megnevezésre, mint hiányzó szolgáltatás. 40 válasz érkezett erre a kérdésre, amelyekről témakörönként csoportosítva elmondható, hogy a szakellátásokat és szórakozási lehetőségeket (mozi, közösségi programok) neveztek meg hiányosságként. Erre vonatkozóan a szolgáltató szektor kevésbé tud reagálni és megoldást találni, mivel a jövedelmezősége ezeknek a szolgáltatásoknak lakosságszámra nézve alacsony. A szakellátások pedig a munkaerőhiány miatt nem megoldható a járásban, hasonlóan az országos tendenciához.

4.3 A kitöltők lakóhelyének vizsgálata

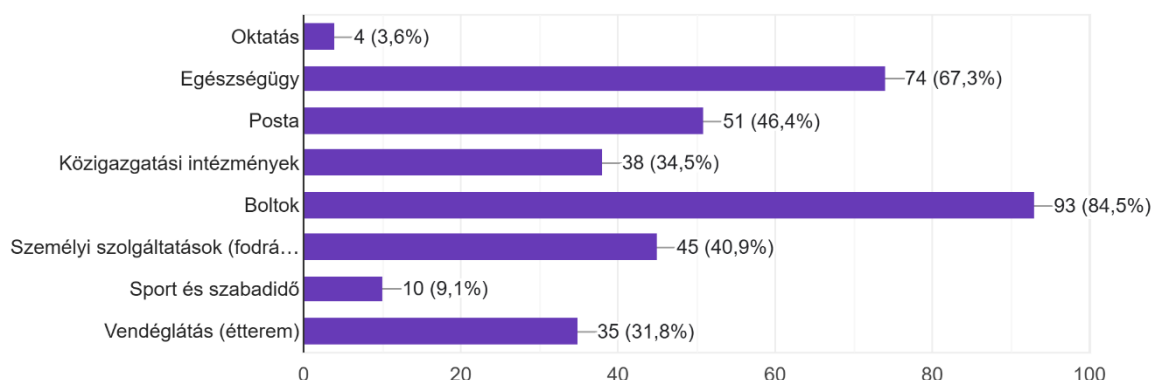
A válaszadókat a saját lakhelyükkel kapcsolatban is kérdeztem, ezzel megakartam ismerni a Járás településeinek szolgáltatásainak trendjeit.

A boltokat vették legtöbbször igénybe a lakóhelyükön (16. ábra), ez annak köszönhető, hogy a legtöbb település rendelkezik bolttal. A legkisebb települések esetében ez nem mondható el, mivel sok esetben csak mozgó bolttal tudják kiszolgálni a lakosságot, a kitöltők részéről egy ilyen válasz sem érkezett. A további 17 fő más településen veszi igénybe a boltokat, ők az ingázók, a nagyobb választékú és sokszor olcsóbb encsi boltokban vásárolnak.

16. ábra: A válaszadók mely szolgáltatásokat veszik igénybe lakhelyükön
(Forrás: saját szerkesztés)

10. Jelen szolgáltatások közül melyiket veszi igénybe a lakóhelyén? (amennyiben nem találja a listában és fontosnak gondolja, kérem az egyéb mezőben rögzítse)

110 válasz

74 fő saját lakhelyén veszi igénybe az egészségügyet, mivel minden településen biztosított az alapellátás. Akik nem jelölték be, ők feltehetőleg valamilyen oknál fogva más háziiorvoshoz

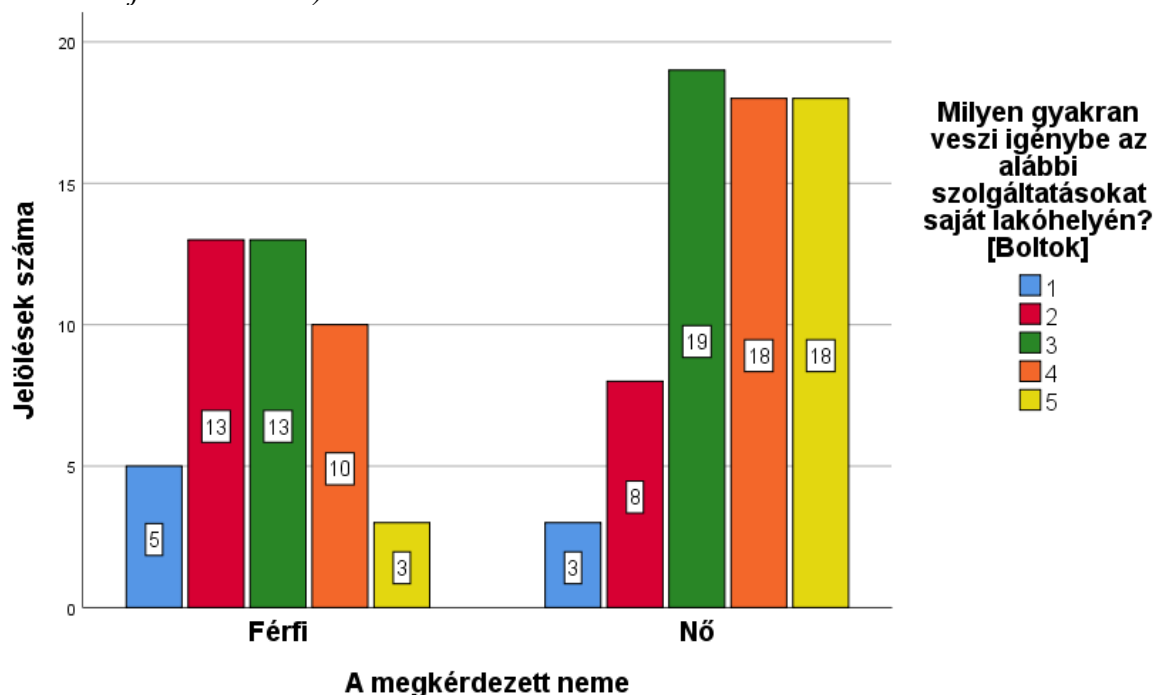
tartoznak. Ezek a kitöltők a 26-40 és a 41-65 éves korosztályba tartoznak, megosztva. Közös bennük, hogy más településen dolgoznak.

Az oktatást mindösszesen négyen veszik igénybe lakóhelyükön, ennek oka, hogy a 25 éven aluli kitöltők száma 32 fő, akik közül feltehetően alacsony azok száma, akik tanulnak még.

A következő lakóhelyükön elérhető szolgáltatásokkal kapcsolatos kérdésem arra irányult, hogy milyen gyakran veszik azokat igénybe. Legkevésbé az oktatást és a könyvtárat veszik igénybe.

Leggyakrabban pedig a boltokat veszik igénybe, ezért megvizsgáltam a központi funkcióinak minősülő szolgáltatások igénybevételének gyakoriságát a megkérdezettek neme alapján. Ebben a tekintetben kizárólag a vásárlás tekintetében mutatkozott szignifikáns különbség a nők és a férfiak között. Nem meglepő módon a hölgyek azok, akik nagyobb rendszerességgel látogatják a boltokat (17. ábra), amit Khi-négyzet próba segítségével is igazoltam ($\chi^2=11,891$; $df=4$; $p=0,018$).

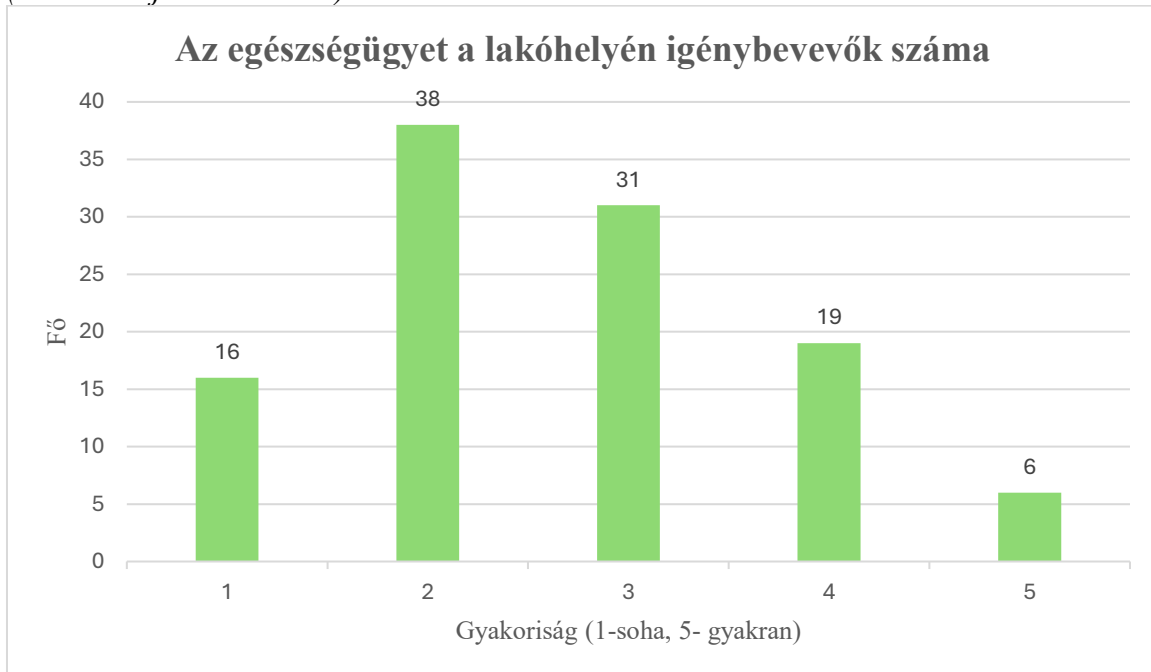
17. ábra: A helyben történő vásárlás nemek szerinti megoszlása
(Forrás: saját szerkesztés)

A posta és közigazgatás vonatkozásában a hasonló módon kevés válaszadó veszi igénybe. Ennek elsődleges oka, hogy ezen ügyek intézése nem mindennapos tevékenység, sok esetben a lakosságnak kevés kapcsolata van a közigazgatási szervekkel.

Az egészségügyi alapszolgáltatás esetében a kitöltők azt jelölték, hogy kevés alkalommal veszik igénybe (18. ábra). Ennek oka, hogy a kitöltők életkora alacsonyabb, kevesebb a 65 év feletti, aki feltehetőleg nagyobb gyakorisággal veszi igénybe az egészségügyet.

18. ábra: Az egészségügyet a lakóhelyén igénybe vevők száma
(Forrás: saját szerkesztés)

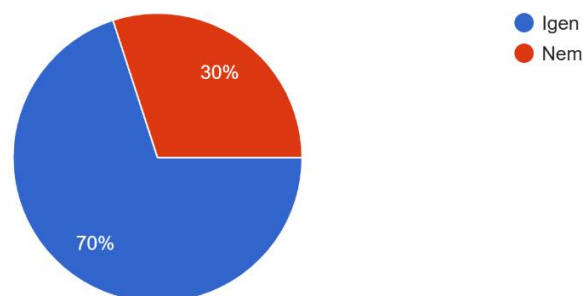

Kérdőívem végén pedig a Járásban és más régiókban tapasztalható elvándorlással kapcsolatosan tettem fel kérdéseket.

A válaszadók 70%-a, azaz 77 fő elégedett azzal a településsel, ahol. Azonban 33 kitöltő nem elégedett a lakhelyével (16. ábra). A nemmel válaszolók többsége 26-40 év közötti, viszont elmondható, hogy mindegyikük más településen dolgozik és Encshez közeli településen lakik.

19. ábra: A kitöltők elégedettsége a lakhelyükkel
(Forrás: saját szerkesztés)

12. Jelenleg elégedett azzal a településsel, ahol él?
110 válasz

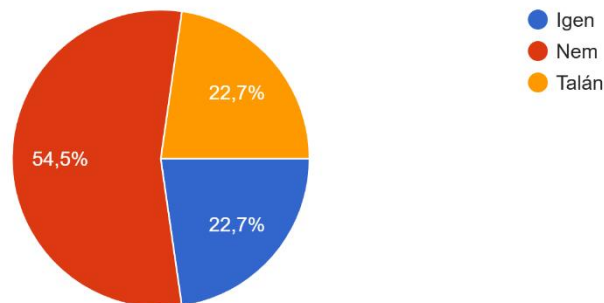

Ezt követő kérdéssel a válaszadó vándorlási hajlandóságára kérdeztem rá. Az elvándorlási hajlam a térség jövője és a szolgáltatások fenntarthatósága, valamint fejlesztési potenciálja szempontjából kiemelten fontos információ, hogy kik azok, akik szeretnének elköltözni a jelenlegi lakóhelyükről. A válaszadók több mint 50%-a nemmel válaszolt. A maradék 45,7%-a kitöltőknek el akar költözni a jövőben, vagy még nem döntötte el, de mutat rá hajlandóságot (20. ábra).

20. ábra: A kitöltők elvándorlással kapcsolatos hajlandósága
(Forrás: saját szerkesztés)

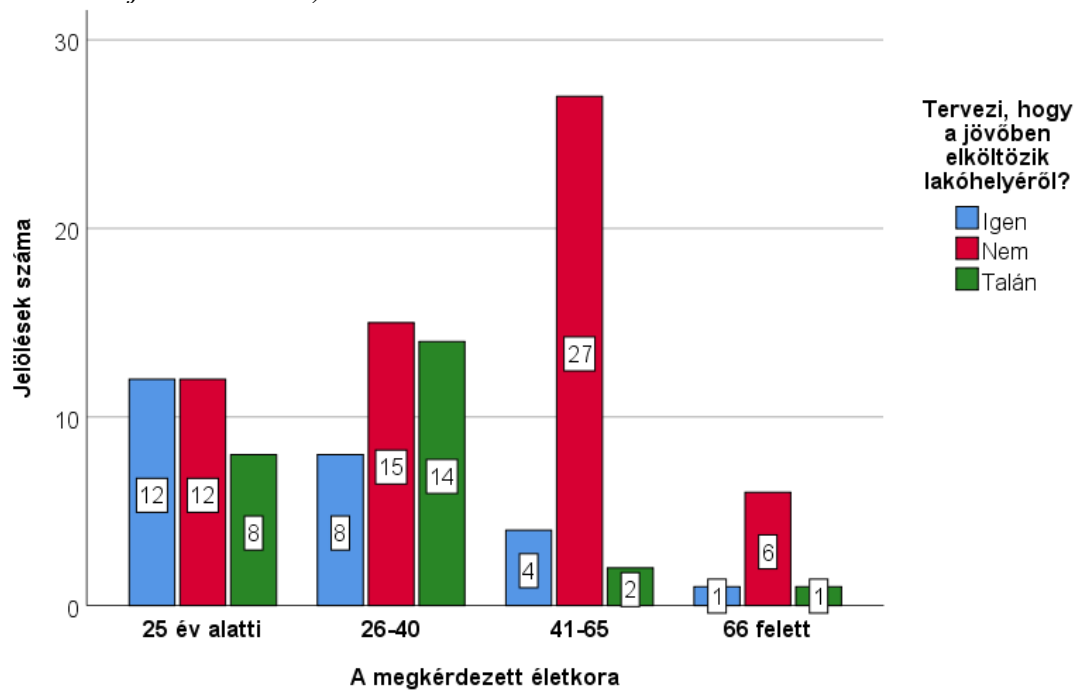
13. Tervezi, hogy a jövőben elköltözik?

110 válasz

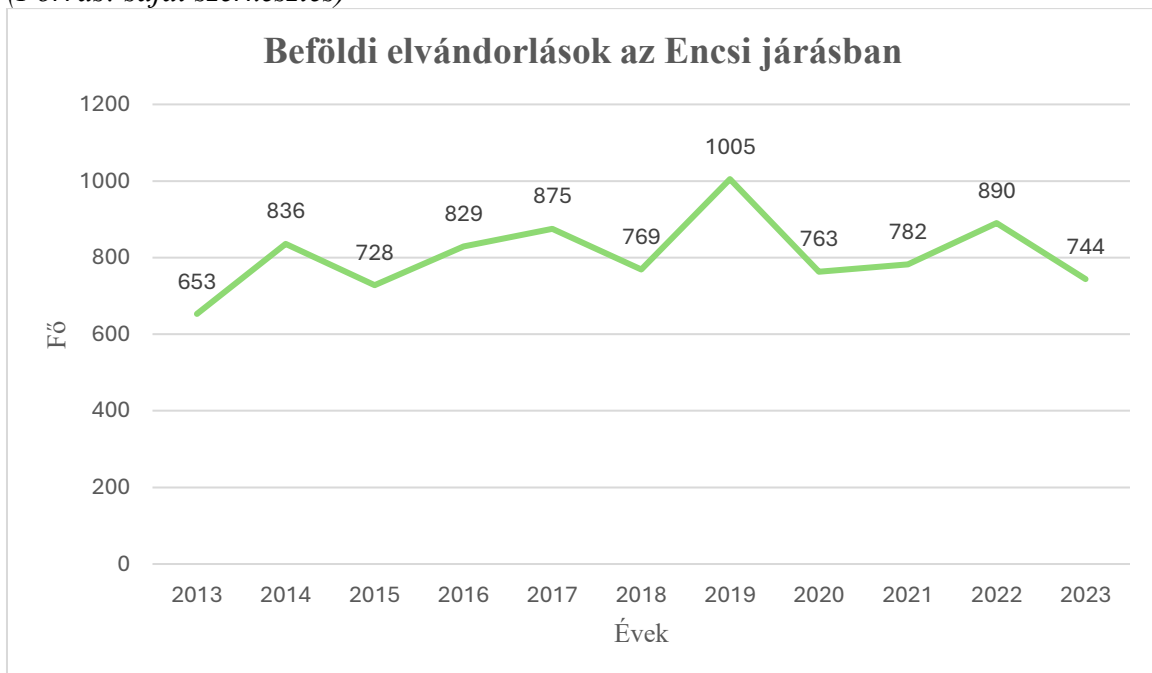
Ahogy az várható volt, a fiatalok körében mértem magasabb arányú elvándorlási szándékot (a 25 év alatti megkérdezettek közül ugyanannyian válaszoltak igennel, mint akik nemmel, egy jelentősebb arányú „talán” válasszal kiegészülve). (21. ábra) A 40 évesnél idősebb korosztályban ugyanakkor már elenyészőnek mondható az elköltözési hajlam. A korosztályok közötti különbségekre a Khi-négyzet próba is rámutatott ($\chi^2=21,434$; $df=6$; $p=0,002$).

21. ábra: A kitöltők vándorlási hajlama korcsoportok szerint
(Forrás: saját szerkesztés)

A Központi Statisztikai Hivatal 2023-as adatai alapján az Encsi járásból a belföldi állandó elvándorlások 744 fő volt. Ez az adat a korábbi évekhez viszonyítva stagnálást mutat (22. ábra).

22. ábra: Beföldi elvándorlások az Encsi járásban 2013 és 2023 között
(Forrás: saját szerkesztés)

A igennel válaszolók többsége Encset, Budapestet, vagy Nyugat-Magyarországot jelölte meg céljául. Ezek a válaszok az országos trendekkel megegyeznek, az elmaradottabb régiókból áramlik a lakosság a jobb életkörülményeket kínáló városokba.

Utolsó kérdésként a kitöltőknek meg kellett nevezni azt az Encsen kívüli települést a Járásban, amelyiket a legélhetőbbnek tartanak. A 87 válaszból 28 darab Forrót jelölte meg. Ennek oka a fejlettebb infrastruktúra lehet, az Encshez való közelsége. A válaszadók nagyobbik hányada Encshez közeli települést jelölt meg, tehát elmondható, hogy a Járás központja vonzáskörzetei potenciálisak a betelepülők részére.

5. Következtetések és javaslatok

A Járás gazdasági szerepéről elmondható, hogy a térség hátrányos helyzetű területek közé tartozik. Az elmaradottság az évek során folyamatosan erősödött a központtól távolodva.

Encs központi szerepe a 20. század végére megerősödött. A városok ellátó szerepkörét vizsgálva elmondható, hogy a térségi funkció, ami elsődlegesen érvényesül. Ez azt jelenti, hogy nem csak lokális funkciókat lát el, hanem az egész Járást tekintve is centrumként szolgál.

Jelen Járási központ esetében a városok alapvető funkcionális szerepköréi megfigyelhetők. Ez a funkcionalitás az előző század történelmi eseményeinek, valamint a tudatos fejlesztési stratégiának köszönhető.

A vonzaskörzetek kialakulása minden térségben megtalálható, a kisebb városok esetében fontosabb szerepet töltenek be. Encs esetében minden adott, hogy a vonzaskörzetek érvényesülni tudjanak.

A vizsgált terület szempontjából elmondható, hogy a járás elmaradott, szolgáltatásaiban nem versenyképes más, fejlettebb területekkel. Lakossága elöregedő, területei elnéptelenedőek. A járás központjához közeledve a települések fejlettsége nő.

Dolgozatom elején három hipotézist fogalmaztam meg. Ezen hipotézisek a vizsgálatom során megerősítést nyertek.

„Az Encsi járásban a szolgáltatások fejlesztése szükséges a jövőben, ezzel a lakosság elvándorlása megakadályozható.” volt az első állításom. Ez beigazolódt, mivel a kérdőív kitöltői nagy arányba veszik igénybe a nem alapszolgáltatásokat. Azonban ezekkel a szolgáltatásokkal kevésbé elégedettek a járásban, tehát fejlesztési igényüket fogalmazták meg. Továbbá megfigyelhető, hogy a járáson belül Encsen koncentrálódik a szolgáltatások túlnyomó része. Tehát ezekből megállapítható, hogy a lakosság elégedettsége, valamint az igényeik helyben történő kiszolgálása csökkenti az elvándorlási hajlandóságot. A járásból hiányzó szolgáltatásokra vonatkozóan széles skálán érkeztek válaszok, minden szolgáltatási ágazatot lefedve. Erre vonatkozóan Encs központi döntéshozói is fejlesztési stratégiát, valamint folytonos konzultációt tartanak fontosnak.

A második állításom: „A Járásban Encs központi szerepköre tovább erősödik az ott megvalósuló fejlesztések által.” A vizsgálatom során ezen állítás igazolásra került. Encs történelmét tekintve

elmondható, hogy a 20. század második fele óta történő fejlődése és központi szerepkörének jelentősége növekszik. A kérdőíves vizsgálat során a válaszadók többsége központi szerepkörűnek jelölte Encset, valamint a városban veszi igénybe a szolgáltatások túlnyomó részét, mivel azok nem találhatóak meg a településükön. Tehát elmondható, hogy Encs központi szerepkörének növekedése szorosan kapcsolódik a megvalósuló fejlesztések sikeréhez. A kiépített infrastruktúra, valamint népességáramlás is hozzájárul ehhez a folyamathoz.

Harmadik, egyben utolsó hipotézisem során a vizsgálatomban arra vonatkozóan folytattam információgyűjtést és azok feldolgozását, hogy a központi funkcionak minősülő szolgáltatásokat a Járás lakói Encsen veszik igénybe, mivel a Járás többi településen azok száma alacsony. Erre vonatkozóan elmondható, hogy a kérdőív által kapott eredményeken felül a Központi Statisztikai Hivatal adatsorai is ezt az állítást támasztották alá. Az Encsen található oktatási intézmények, egészségügyi szolgáltatások és egyéb központi funkciók tekintetében elmondható, hogy magas arányban vannak igénybe véve a járás többi lakója által. Ennek oka a jó megközelíthetőség, a szervezettség, valamint a más településeken való ilyen irányú fejletlenség.

Összességében elmondható, hogy az Encsi járás tekintetében megfigyelhetőek a város- vidék közti kapcsolatok. Encs városi szerepkörei pontosan meghatározhatók és ezek folyamatos fejlődésen és megújuláson mennek át. Encs és a járás többi települései között vonzáskörzetes struktúra alakult ki. központi szerepkört teljes mértékben Encs látja el. A települések vonzáskörzetben elfoglalt helyét és kapcsolódásait elsődlegesen a várostól való távolságuk határozza meg.

Ugyanakkor a járásban a vidéki terek megtalálhatóak, szerepköreiket tekintve más-más mértékben. Egyes települések fejlődésével azok vidéki szerepköre csökken és a városiasodáshoz hasonló folyamat alakul ki.

Az Encsi járás jövőjét tekintve elmondható, hogy a központ és a többi település közötti különbség továbbra is elkülöníthető lesz. Encs fejlődése továbbra is pozitív irányba mozdul el, a vidéki térségek elnéptelenedése, valamint elmaradottsága okán. A települések nagyobb léptékű fejlődése nélkül azok szerepkörei tovább fognak csökkeni, a helybeliek számára a jövőképet nem tudják biztosítani. Ez a folyamat elmondható és hasonló Magyarország több más járására is. A vidékfejlesztés elsődleges célja ezen problémák megoldása.

6. Összefoglalás

Dolgozatomban az Encsi járás és Encs kapcsolatát vizsgáltam. Kutatásom fő célja az Encsi járás települései és Encs városa közötti kapcsolatrendszer feltárása és értelmezése. A kapcsolat a járáson belül összetett, ezért több nézőpontból is vizsgáltam azt. Tapasztalatom és az adatok alapján a város és környezetének viszonya az évek során folyamatos átalakuláson megy keresztül. Jelen kutatásomban a mai és közelmúltbeli helyzetet igyekeztem bemutatni, elsősorban a Központi Statisztikai Hivatal adataira, valamint a járásban végzett helyspecifikus kérdőívem eredményeire támaszkodva.

Kutatásom során három hipotézist állítottam fel:

- Az Encsi Járásban a szolgáltatások fejlesztése szükséges a jövőben, ezzel a lakosság elvándorlása megakadályozható.
- A Járásban Encs központi szerepköre tovább erősödik az ott megvalósuló fejlesztések által.
- A központi funkciónak minősülő szolgáltatásokat a Járás lakói Encsen veszik igénybe, mivel a Járás többi településen azok száma alacsony.

Ahogy látható is, ezen hipotézisek Encs központi szerepkörének igazolására és annak fejlesztési potenciáljára vonatkoztak.

Mivel a dolgozat központi témája a város és a környező falvak viszonya, illetve a szolgáltatások gazdasági szerepe. A pontos lehatárolások miatt fontosnak tartottam az alapfogalmak tisztázását. A releváns szakirodalom feldolgozásán keresztül bemutattam többek között a város, a vidék, a vonzáskörzetek, a település fogalmait, valamint ezek egymáshoz való viszonyát.

Dolgozatomban bemutatom az Encsi járást, valamint Encs városát. Itt a legfőbb jellemzőkre értem ki, amelyek segítségével a térség elhelyezhető a többi területhez viszonyítottan.

Ezt követően azt vizsgáltam, hogy a lakosság mennyire elégedett az Encsi járásban. Erre vonatkozóan helyspecifikus kérdőíves primer kutatást végeztem. Elsődlegesen a járásban található szolgáltatásokkal való elégedettségét mértem fel a kitöltőknek. Emellett az Encssel való kapcsolatát és kapcsolódási pontjaira irányulóan is tettem fel kérdéseket a kérdőívemben.

A kérdőív következő egységében a válaszadó lakóhelyével kapcsolatban tettem fel kérdéseket, ezek segítségével a szolgáltatások elérhetőségével, igénybevételeivel kapcsolatosan szerettem volna információkat gyűjteni.

A kérdőívem végén pedig a népességmozgási trendekkel kapcsolatosan kérdeztem meg a lakosságot. Szerettem volna megtudni, hogy a lakosság hogy vélekedik a környezete élhetőségéről, valamint annak megtartó erejéről.

A kérdőívben kapott adatokat szekunder kutatás segítségével a Központi Statisztikai Hivatal adataival vettem össze, hogy a válaszokat össze tudjam kötni adatsorokkal.

Az adatgyűjtés és elemzés alapján az alábbi fő megállapításokra jutottam:

A térségben a város- kapcsolatai megtalálhatóak, a különböző terekben más-más módon figyelhetőek meg.

Encs városának központi szerepe megfigyelhető és kimutatható. A város fejlődése folyamatos és alkalmazkodik a lakosság igényeihez.

A vonzaskörzetek a járásban kialakultak és összehasonlítható módon, a központtól távolodva csökkenek ezek a kapcsolatok.

Encs központi szerepe a szolgáltatások igénybevétele és a központi szerepkört biztosító alapszolgáltatások szempontjából megfigyelhető. A járás többi településén elmondható, hogy a szolgáltatások kevésbé fejlettek. Ennek okán a lakosság a vidéki térségekben kevésbé elégedett, nagyobb az elvándorlás is figyelhető meg.

A lakosság részéről igény van a fejlettebb szolgáltatások bevezetésére és megjelenésére.

Összességében úgy vélem, hogy a járás jövője szempontjából kulcsfontosságú a fiatalok helyben tartása, ennek módja a szolgáltatások fejlesztése, amelynek köszönhetően nem akarják elhagyni a járást igényeik kielégítése céljából.

7. Irodalomjegyzék

1990. évi LXXV. önkormányzati törvény

321/2012. Korm. rendelet 13–15. §

Beluszky P. – Győri R. (2006): A magyarországi városhálózat adottságai a város-versenyben. In Horváth Gy. (szerk.): Régiók és települések versenyképessége. Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja, pp. 236–293.

Beluszky P. – Sikos T. T.(1982): Magyarország falutípusai. MTA FKI, Budapest

Beluszky P. (1981): A városi vonzaskörzetek (városkörnyékiség) vizsgálatának elvi-módszertani kérdései. Államigazgatási Szervezési Intézet, Budapest, 97.

Bogdański, M. (2021). Changes in the functional structure of small towns in the least developed regions of Poland. *Human Geographies*, 15(2), 185-207.

Bogue. D. J. (1953): Population growth in standard metropolitan areas 1900-1950, Miami University Oxford, Ohio, pp. 18-21.

Bujdosó Z. (2004): A megyehatár hatása a városok vonzaskörzetére Hajdú-Bihar megye példáján, Debrecen, 15-16.

Castellano-Álvarez, F. J., Robina-Ramírez, R. & Silva, F. (2024): Rural Areas Facing the Challenge of Economic Diversification: Threats and Opportunities. *Agriculture* 14(4), 623.

Christaller, W. (1933): Die zentralen Orte in Süddeutschland

Csatári B. – Farkas J. (2006): A magyar vidékies kistérségek új kategorizálása, különös tekintettel a városi hatásokra és a földhasznosítás változásaira. *Tér és Társadalom*. 20/4. 97–109. p.

Csatári B. (1996). A magyarországi kistérségek néhány jellegzetessége. Kecskemét: MRA RKK Alföldi Tudományos Intézet.

Csatári B. (2000): A magyarországi kistérségek vidékiség-kritériumai. In Horváth Gyula – Rechnitzer János (szerk.): Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón. Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja. 193–217. p.

Csatári, B. (1996). A magyarországi kistérségek néhány jellegzetessége. Kecskemét: MRA RKK Alföldi Tudományos Intézet.

Dax, T. (1996): Defining rural areas–International comparisons and the OECD indicators. *Rural Society* 6(3), pp. 3-18.

Davoudi, S., & Stead, D. (2002): Urban-rural relationships: An introduction and brief history. *Built environment*, 28(4), 269-277.

Dijkstra, L., & Jacobs-Crisioni, C. (2023): Developing a definition of Functional Rural Areas in the EU (No. 11/2023). JRC Working Papers on Territorial Modelling and Analysis.

- Doernberg, A., & Weith, T. (2021): Urban-rural interrelations—A challenge for sustainable land management. Weith, T.; Barkmann, T.; Gaasch, N, 101-124.
- Erdei F. (1974): Magyar Falu, Akadémiai Kiadó, Budapest, 246.
- Fehér A. (1998): A vidék fogalmáról és a vidéki területek lehatárolásáról. *Gazdálkodás*, 42.évfolyam, 5. szám, 54-59.
- Fishman, R. (1990): Metropolis unbound: the new city of the twentieth century. *FLUX Cahiers scientifiques internationaux Réseaux et Territoires* 6(1), pp. 43-55.
- Frisnyák S. (2007): A Hernád-völgy történeti földrajza. *Földrajzi Értesítő* 2007. LVI. évf. 1–2. füzet, pp. 51–68. ISSN 0015-5403, E-ISSN 2064-5139
- G. Fekete É. (1991): Dinamikus, depressziós és stagnáló területek Borsod-Aba-új-Zemplén megyében 1869–1987 között. *Földrajzi Értesítő*, 40(3–4), pp. 317–331
- G. Fekete É. (2013): Integrált vidékfejlesztés, Miskolc, 6.
- Hardi, T. (2004): Az államhatárokon átnyúló régiók formálódása. *Magyar Tudomány* (9), pp. 991-1001.
- Horeczki, R., & Egyed, I. (2021). Small town development in peripheral areas. *DETUROPE: Central European Journal of Tourism and Regional Development*, 13(2), pp. 52-65.
- Ilbery, B. (szerk.) (1998): *The geography of rural change*. Routledge, London, 280 p.
- Jeney L. (2013): Városföldrajz. In: Jeney L. – Kulcsár D. – Tózsá I. (szerk.) *Gazdaságföldrajzi tanulmányok közgazdászoknak*. Budapesti Corvinus Egyetem Gazdaságföldrajz és Jövőkutatás Tanszék, Budapest, pp. 39-70.
- Jenkins, T. N. (2000): Putting postmodernity into practice: endogenous development and the role of traditional cultures in the rural development of marginal regions. *Ecological economics* 34(3), pp. 301-313.
- Kiss J. P.—Bajmócy P. (2001). Városi funkciójú központok és elméleti vonzáskörzeteik az alföldön. *Tér és Társadalom* 15. évf. 2001/1. 65-89. p.
- Kovács A. D. és Farkas J. Zs. és Perger É. (2015): A vidék fogalma, lehatárolása és új tipológiai kísérlete. *Tér és Társadalom* 29.évf., 1.szám, 2015, 13.
- Kovács I. (2012): A vidék az ezredfordulón. A jelenkori magyar vidéki társadalom szerkezeti és hatalmi változásai. *Argumentum*, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont (Szociológiai Intézet),
- Kovács Z. (2015): Népesség- és településföldrajz, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, pp. 115-131., pp. 203-204.
- Köszegfalvy Gy. – Loydl T. (1999): *Településfejlesztés*, ELTE ötvös Kiadó, Budapest
- Lukács Gergely S. (2008): *Sikerés Vidék*. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest.

- Pásztor, Gy. (2014): Város. Fogalmak és elméletek (I.). Korunk (09), pp. 15-22.
- Pénzes J. és Molnár E. és Pálóczi G. (2014) Helyi munkaerő-piaci vonzásokörzetek az ezredforduló utáni Magyarországon. Területi statisztika, 54 (5). pp. 474-490. ISSN 0018-7828
- Pirisi G. - Trócsányi A. (2009):Így készül a magyar város. Területi Statisztika, 12. (49.) évf., 2. sz. pp. 137-147.
- Pirisi G. – Trócsányi A. (2019): Fejezetek a társadalomföldrajz világából. Publikon Kiadó, Pécs, 3. fejezet
- Romsics I. (2011): A 20. század rövid története. Záricon-Ház Bt., 464 p.
- Steiner, E. and I. Darázs (2005): The Characteristics of the Hungarian Local Authority System and the Municipal Economic Management, Budapest: Önkörpress, 10-11.
- Süli- Zakar I. (1998): Tanulmányok Debrecen városföldrajzából, Debrecen és a környező kis- és középvárosok kistérségi vonzásokörzetei. KLTE Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési tanszék, Debrecen 193-253.
- Szepesi G. M. (2008): A rendszerváltás utáni várossá avatások Magyarországon, Szeged, 27-28.
- Szilágyi D. – Gerse J. (2015): Fokról-fokra a települési lépcsőn – Társadalmi–gazdasági különbségek a településhierarchia-szintek között Magyarországon, 55(2), pp. 180-198.
- Tomay, K. – Lajos, V. (2022): A képzelt vidék–a lehetséges, megteremtett és megélt vidékiség. Szociológiai Szemle 32(1), pp. 4-14.
- Tóth, J. (2008): Meditáció a városokról és a várossá nyilvánítás hazai gyakorlatáról. Vitairat. Területi Statisztika 48(3), pp. 237-244.
- Tóth J. (2010): Világföldrajz, Akadémia Kiadó, Budapest, 14.6 fejezet, 18.3 fejezet
- Trócsányi, A., Pirisi, G., & Malatyinszki, S. (2007). A célnál fontosabb a bejárt út: a várossá nyilvánítás gyakorlata Magyarországon. Falu Város Régió, (3), 18-27.

8. Ábrák és táblázatok jegyzéke

- 1. ábra:** A falvak főbb kategorizálása szerzőnként (5. oldal)
- 2. ábra:** Az emberek és anyagok áramlásának modellje (10. oldal)
- 3. ábra:** Lakónépesség számának alakulása az Encsi járásban (20. oldal)
- 4. ábra:** Kedvezményezett települések a 105/2015. (IV.23.) Korm. rendelet szerint (21. oldal)
- 5. ábra:** Az Encsi járás lakónépességnek alakulása 1870-2011 között (23. oldal)
- 6. ábra:** Encs közigazgatási határai (24. oldal)
- 7. ábra:** Az Encs lakónépességnek alakulása 1870-2023 között (25. oldal)
- 8. ábra:** A válaszadók nemek szerinti megoszlása (29. oldal)
- 9. ábra:** A válaszadók korcsoportok szerinti megoszlása (30. oldal)
- 10. ábra:** A helyben foglalkoztatottak száma településenként 2022-ben (31. oldal)
- 11. ábra:** A válaszadók Encsre történő eljutásának gyakorisága (32. oldal)
- 12. ábra:** A válaszadók Encsre történő eljutásának oka (32. oldal)
- 13. ábra:** Általános iskolai feladatellátási helyek az Encsi járás településein (db) (33. oldal)
- 14. ábra:** Gimnáziumi tanulók száma a nappali oktatásban Encsen (34. oldal)
- 15. ábra:** Válaszadók elégedettsége a járásban található személyi szolgáltatásokkal (36. oldal)
- 16. ábra:** A válaszadók mely szolgáltatásokat veszik igénybe lakhelyükön (37. oldal)
- 17. ábra:** A helyben történő vásárlás nemek szerinti megoszlása (38. oldal)
- 18. ábra:** Az egészségügyet a lakóhelyén igénybe vevők száma (39. oldal)
- 19. ábra:** A kitöltők elégedettsége a lakhelyükkel (39. oldal)
- 20. ábra:** A kitöltők elvándorlással kapcsolatos hajlandósága (40. oldal)
- 21. ábra:** A kitöltők vándorlási hajlama korcsoportok szerint (41. oldal)
- 22. ábra:** Beföldi elvándorlások az Encsi járásban 2013 és 2023 között (41. oldal)

9. Mellékletek

9.1 Kérdőív

1. 1. Neme: *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Nő
 Férfi

2. 2. Életkora: *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- 25 év alatti
 26-40
 41-65
 66 felett

3. 3. Lakóhelye: *

⌵ Dropdown

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Alsógagy
 Baktakék
 Beret
 Büttös
 Csenyéte
 Csobád
 Detek
 Encs
 Fancsal
 Fáj
 Felsőgagy
 Forró
 Fulókércs
 Gagyapáti
 Garadna
 Hernádpetri
 Hernádszentandrás
 Hernádvécse
 Ináncs
 Kány
 Keresztéte
 Krasznokvajda
 Litka
 Méra
 Novajdrány
 Pusztaradvány
 Szalaszend
 Szemere

4. 4. Foglalkozása (munkahelyét tekintve): *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Helyben dolgozom
- Encsen dolgozom
- Más településre ingázok
- Munkanélküli vagyok
- Nyugdíjas vagyok
- Tanuló/hallgató vagyok

5. 5. Milyen gyakran jár Encsen? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Naponta
- Hetente többször
- Hetente egyszer
- Ritkán
- Szinte soha

6. 6. Miért szokott Encsre jární? (több válasz is adható) *

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- Munka
- Vásárlás, piac
- Ügyintézés
- Egészségügy
- Oktatás
- Kulturális programok
- Sport és szabadidő
- Egyéb: _____

7. 7. Véleménye szerint Encs mennyire játszik központi szerepet a járásban? (1-egyáltalán *
nem, 5-teljes mértékben)

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐

8. 8. Mennyire elégedett az alábbi szolgáltatásokkal a járásban? *
(1-egyáltalán nem elégedett, 5-nagyon elégedett)

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

	1	2	3	4	5
Oktatás	☐	☐	☐	☐	☐
Egészségügy	☐	☐	☐	☐	☐
Posta	☐	☐	☐	☐	☐
Közigazgatási intézmények	☐	☐	☐	☐	☐
Boltok	☐	☐	☐	☐	☐
Személyi szolgáltatások (fodrász, stb.)	☐	☐	☐	☐	☐
Sport és szabadidő	☐	☐	☐	☐	☐
Vendéglátás (étterem)	☐	☐	☐	☐	☐

9. 9. Milyen szolgáltatást hiányol a járásból, amely más településen megtalálható, de itt nem?

_____

10. 10. Jelen szolgáltatások közül melyiket veszi igénybe a lakóhelyén? (amennyiben nem *
találja a listában és fontosnak gondolja, kérem az egyéb mezőben rögzítse)

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- Oktatás
 Egészségügy
 Posta
 Közigazgatási intézmények
 Boltok
 Személyi szolgáltatások (fodrász, stb.)
 Sport és szabadidő
 Vendéglátás (étterem)
 Egyéb: _____

11. 11. Milyen gyakran veszi igénybe az alábbi szolgáltatásokat saját lakóhelyén? *
(1-soha, 5- gyakran)

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

	1	2	3	4	5
Oktatás	☐	☐	☐	☐	☐
Egészségügy	☐	☐	☐	☐	☐
Posta	☐	☐	☐	☐	☐
Közigazgatás	☐	☐	☐	☐	☐
Boltok	☐	☐	☐	☐	☐
Könyvtár	☐	☐	☐	☐	☐

12. 12. Jelenleg elégedett azzal a településsel, ahol él? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Igen
 Nem

13. 13. Tervezi, hogy a jövőben elköltözik? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Igen
 Nem
 Talán

14. 14. Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt, kérem nevezze azt a települést, vagy régiót, ahová szeretne költözni a jövőben.

_____

15. 15. Melyik települést tartja a legvonzóbbnak/legélhetőbbnek Encsen kívül? Dropdown

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Alsógagy
 Baktakék
 Beret
 Büttös
 Csenyété
 Csobád
 Detek
 Fancsal
 Fáj
 Felsőgagy
 Forró
 Fulókércs
 Gagyapáti
 Garadna
 Hernádpetri
 Hernádszentandrás
 Hernádvécse
 Ináncs
 Kány
 Keresztéte
 Krasznokvajda
 Litka
 Méra
 Novajdrány
 Pusztaradvány
 Szalaszend
 Szemere

10. Nyilatkozatok

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat / diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

a diplomadolgozat nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve:	Gazsi Máté
A Hallgató Neptun kódja:	TZBJPS
A dolgozat címe:	Város és vidék kapcsolatának vizsgálata az Encsi járásban
A megjelenés éve:	2025
A konzulens intézetének neve:	Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
A konzulens tanszékének a neve:	Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott diplomadolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

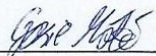
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2025 év 10 hó 31 nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Gazi Máté (hallgató Neptun azonosítója: **TZBJPS**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot⁷ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A diplomadolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom⁸.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*9}

Kelt: 2025. év október hó 27. nap

Dr. Koncz Gábor
belső konzulens

---

⁷ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

⁸ A megfelelő aláhúzendő.

⁹ A megfelelő aláhúzendő.

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Gazsi Máté
Neptun-kódja:	TZBJPS
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☐ BSc/BA ☒ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb: .....
Tantárgy neve/kódja*:	Diplomadolgozat
A munka címe:	Város és vidék kapcsolatának vizsgálata az Encsi Járásban

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott eszköz verziója,	MI-neve,	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet

	elérhetősége		bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

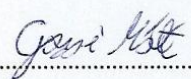
.....

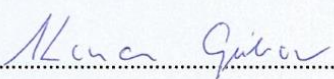
.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Ináncs, 2025. 10 hó 31 nap

.....

 Hallgató aláírása

.....

 Konzulens/Témavezető aláírása